

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt
des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союза визволення України

Виходить два до чотири рази у місяць.

Річна передплата виносить 10 К. (4 рублі), піврічна 5 К. (2 рублі), квартальна 3 К. (1·20 рублі). :- Ціна сього числа 30 сот. (15 коп.).

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: **Омелян Бачинський.**
Адреса редакції: Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II. Stiege,
Tür 19. Адміністрація: Tür 6.

II. рік.

Відень, 3 жовтня 1915.

Ч. 35—36.

Братній привіт Білорусинам.

Вільно, духова столиця Білої Русі, зайнята вже німецькими військами. Побідна німецька офензива посуваєть ся могутю нестримною хвилею на північний схід, у сторону географічного осередка Білої Русі — Минська та колишнього города д-ра Франца Скорини й Йосафата Кунцевича — Полоцька. Біла Русь увільняеть ся ступінь за ступнем з московського ярма, того самого, що більше ніж сто літ тяжким каменем привалило найменші навіть прояви білоруського життя, топчучи його ще тяжше й ще брутальніше, ніж се було можливе Москві супроти будь-якого сильнішого українського народу.

Зайняття Білої Русі хоробрими військами високо-культурного німецького народу рівнозначне для Білорусинів з їх національним визволенням. Сам факт відорвання Білої Русі від Росії є для Білорусинів епохальним, починає нову добу їх історії. Визволена з лабет північного ведмедя Біла Русь здобуває собі тим самим спромогу самоозначення і вільного культурного розвитку. Білій Русі розв'язують ся уста, розковують ся руки й вона може свобідно заговорити про те, чим саме вона хоче бути.

Що Біла Русь не хоче та не хотіла бути частиною „одної неподільної Росії“, — на се дала вона докази. Відколи прилучено її до Росії, замовкла колись жива культурна діяльність на Білій Русі, занепада брутально спинена літературна творчість. Коли-ж виїмково проявляла ся, то проявляла ся у білоруській язиковій одежі, як білоруська, як „сепаратистична“, а не „обща“. І в хвилину, коли революція з 1905-6 рр. дала Білорусинам спромогу сяк-так себе проявити, вони проявили себе білоруськими культурними організаціями й білоруськими видавництвами. Білорусини не хотіли бути Москалями.

Одначе так само, а навіть й далеко сильніше протестувала Біла Русь протягом цілих 500 літ про-

ти того, щоб її замінено в Польщу. Чотириста років безперервної боротьби Білорусинів проти польського напору, боротьби веденої грудь при груді й плече при плечу з Українцями, се ясний доказ білоруського становища супроти польських аспірацій на Білу Русь. Не тільки князі Острожські, Носи, Вишневецькі, Корецькі, Четвертинські і т. д. гуртували ся вірно та непохитно довкола Свидригайла в його героїській боротьбі за волю „Руси“ (себ-то України з Білоруссю вкупі) проти Польщі, але й білоруські магнати: Сангушки й Сапіги, Чорторійські і Мелешки, Слуцькі та Більські, так само, як одні, і другі протестували проти акту люблінської унії. Не тільки львівські та луцькі, кївські та берестейські братчики-міщане здвигали культурні заборони проти напору польонізації, але й славетні брацтва та славетні міщане городів Вільна, Полоцька, Витебська та Смоленська. Разом з тим, як у Галичині й на Волині, а далі й у Києві росли українські школи, друкарні, бурси, здвигались вони як охорона перед польщиною і на Білій Русі в Вільні і Заблудові, Слонімі і Слуцьку. А коли могутнє повстання під проводом Богдана Хмельницького захитало основами історичної Польщі, Білорусини не zostали ся на боці, але стали рядом з Українцями проти Польщі, творячи навіть окремі білоруські полки. Біла Русь не хотіла ніколи бути Польщею і не хоче нею стати до сьогодні. Се ясно й недвозначно зазначили Білорусини й по революції 1906/7 у своїй пресі.

Одні Українці споміж сусідів Білої Русі можуть похвалити ся тим, що між ними й Білорусинами не тільки ніколи не було ворожнечі, але навпаки протягом усеї історії обох країн Україну й Білу Русь дучили постійно живі й тісні, — можемо сказати, найтісніші культурні й національно-політичні взаємини. Протягом кількох віків спільного історичного життя

були вони такими близькими, що історія тих століть се спільна наша історія. Коли Московщина, від XII століття починаючи, живе своїм окремішнім життям, бо неначе китайською стіною аж до кінця XVIII віку була відділена від Київа, Полоцька та Вільна, — то Біла Русь довгий час спільно з Україною верстала історичну путь і ділила добровільно як рідна з рідною національну долю і недолю.

Правда, нівелиційна робота московських обєднителів забрала обом племенам школу, церкву, духовенство й інтелігенцію та понизила їх культуру, але під впливом романтизму та свободолюбних течій нового часу в обох племен зачало ся відродженне, яке навязало до живого джерела простонародньої мови.

Хоч багато ниток спільної історичної долі вяже Білорусь з Україною, ми, Українці, далекі від того, щоби за прикладом Москалів чи Поляків, анектувати Білу Русь для України. Як прожили ми з ними спільно декілька віків історії, так радо готові ми з ними також у будуччині спільним життям жити, тим більше, що стільки спільних інтересів лучить нас проти спільних ворогів. Одначе ніколи ми, Українці, не станемо наставати на білоруську мову, літературу й культуру, як і ніколи не можемо відмовити Білорусинам права до національного самоозначення і самоуправи чи самостійности. Як що Білорусини схочуть уконституватись як окрема політична одиниця, не можемо й не будемо відмовляти їм права до сього. Нав-

паки. В нашій інтересі лежить, аби Білорусини як найголоснійші дали докази, що вони не є та не хочуть стати Москалями ні Поляками. І тому ми радісно вітаємо визволенне Білої Русі, що дасть їй спромогу ожити й зажити власним своєрідним життям, а не послужити погноєм для двох заборчих сусідів: з північного сходу, чи з північного заходу.

Годі сьогодні сказати щось про будучі державно-правні відносини на білоруських й українських землях, що є і будуть ще полем війни. По всякій правдоподібности треба одначе прийняти, що годі буде Білорусинам осягти державну самостійність і що їх територію влучать до якогось більшого державного організму. Нема що й балакати, що найкращим виходом для обох сторін було-б, якби Білу Русь злучено на правах автономії в один організм з Україною. Історичні, економічні й географічно-територіяльні моменти промовляють за тим. Лісиста Біла Русь і степова Україна доповняють себе взаємно, а річна система Білої Русі звязана головно з Дніпром. Натомісьць не тільки Білорусини, але й Українці мусіли-б підняти рішучий протест, якби Білорусинів пожертвовано безпідставним польським зазіханням. Польське панованне Білорусинам так само не вміхаєть ся, як і Українцям, а Українці не могли-б байдужно прийняти сього, колиб близьких їм Білорусинів ужито як безсловесного матеріялу на зміцненне польської експанзії на сході.

В перші роковини.

„Відайте Богови, що боже, а цісарєви, що цісарєкє!“
Чи-ж не відаємо?

Що днини йдуть споміж нас ті, котрих покличуть.

Йдуть, аби зложити свідоцтво правді.

Про хоробрість, вірність і свободолюбність українського народу.

Свідоцтво, писане кровю, друковане життям.

Але крім того, чого від нас божі і людські права жадали, дали ми добровільно, що найкращого було, нашу молодіж, нашу надію, нерозвиті пупянки народу.

Серед блискавиць і громів, серед зливи та граду розцвились вони квітом буйним і невиданим досі.

Та багато з них лягло ззарання під сталєвою косою смерти, багато ранами вкрилось, на всіх блищить червона роса.

Цілий рік стоять вони там, де грають гармати, а смерть гуляє.

Цілий рік не бачили їх батьки й мами, наречені та сестри.

Цілий, як вічність, довгий рік!

Деяких не побачать ніколи.

Зате оглядатиме їх увесь народ очами будучности, як ідуть по зелених левадах надій, горді й тихі, тишиною великого діла.

Недурно же в їх жилах пливе кров великого Святослава й Мстислава Вдалого й Романа Галицького й Богдана Хмельницького й Богуна й Мороза й Кричевського — і стільки, стільки інших наших героїв . . .

Про значінне і вчинки нашого стрілецтва писало ся багато. Свої й чужі. Не стану переповідати. Бо й пощо? Нема чейже між нами нікого, хто не рад би пригорнути їх щиро до серця, дружно стиснути за руку та з горла, здавленого сердечним зворушеннєм, добути лиш одно-одніське слово: Спасибі!

Велике спасибі!

Нема дівчини, яка не плекала би радо й любовно квіток мертвим героям на гріб, а живим на горде чоло.

Додам лише те.

Покликуючи до життя стрілецьку організацію, український народ з гробу добув і на ноги поставив завмерлу традицію власного вояцтва. Створив завязки національної армії.

І ту армію зараз таки пхнув у світову війну.

Таким чином узяв в ній безпосередню участь.

Участь добровільну.

Безпристрасний історик не сміє того забути!

Армія, як на нинішні часи, невеличка, з тисячок, не з мільонів складаєть ся. Але за нею стоять мільйони українського народу, котрий її зпід свого серця добув.

І через неї велика світова війна стала нашою війною. Кожда її удача й невдача стала нашою вдачею та невдачею, нашою радістю і сумом.

Таким чином завдяки нашим Січовим Стрільцям стали ми безпосередніми учасниками нинішніх великих подій.

Завдяки їм не переживаємо того найстрашнішого духового стану, яким є незаперечно безпроможність, свідо-

мість, що ми безмовні й безсильні, що про нас рішають і рішать без нас, зовсім таки без нас . . .

Вони там є!

Там, де рішається будучність Європи, де кується наша доля, стоять невгнуто Вони — наші браття і друзі, любов і надія, краса та слава, Українські Січові Стрільці.

Бодан Лепкий.

Повело ся.

(Як трьох стрільців полонили 45 Москалів).

Товаришу Білинський, розповідajte мені про ту свою стежу (патрулю) під Болаховом, — просив я 16-літнього вистуна У. С. С.

„Та я вже призабув трохи“, відповів: „то й не зумію добре оповісти“.

Але оповідайте, що знаєте, — налягав я.

„Ну, нехай, як конче хочете, то послухайте:“

— Було се по тій памятній ночі, коли сорок стрільців вистріляли декілька пак набоїв і декілька разів відперли напади Москалів. Хоч як трудно було вдержати ся проти перемогаючої сили, все-таки стрільці удержали ся через цілу ніч. Зі сходом сонця стрілянина втихла. Ясно сходило червнєве сонце й золотило верхки дерев. Проміні його поволі проганяли з лісів і піль мряку. Все наново будило ся до життя — освіжене погідною нічю.

Тільки стрільців застав день помучених і змордованих цілонічною працею. Вони дримали вдоволені, що Москалі не назирають і що не дзвенькають їм понад уха ворожі кулі. Одначе гробова тишина в російських окопах здивувала нашого сотника Носковського. Треба було конче довідати ся щось певного. Вправді ходила чутка, що Москалі подали ся назад, одначе се не було справджене. Щоби довідати ся про все, вислав сотник мене й ще трьох товаришів на стежу.

Задача була нелегка. Я мав підсунути ся під ворожі окопи, оглянути все як слід і якби Москалі втікли, то йти зараз за ними. Ми повзли, як коти, на черевах і все ближше й ближше підсували ся до окопів. Кождий корч, кождий горбок помагав нам. Накінці підсунули ми ся на яких 70 ступнів до ворога. Тепер можна було вже добре оглянути окопи. Жаден рух не уйшов би був нашої уваги. Але що-ж се? Ні одного стрілу, ні одного руху, хочби найменшого?! Тільки стрільні отвори грізно дивили ся на нас. Чимраз сміливіше й сміливіше підсували ся ми, вже й не дуже криючи ся. Ні духа! Ось ми вже й на окопах. Глигнули в рови та застали їх порожними. Вже й місце застигло по Москалях. Звідеи вислав я одного стрільця з донесенням до сотника, що Москалі подали ся назад. З двома, що zostали ся, пішов я скорим ступнем далше.

За той час теплий ранішній вітрець розвіяв мряку. Зробив ся прекрасний, погідний день. На небі ні хмаринки. Тихо й мило довкола, що аж серце радується. Перед нами виринуло веселе, скупане в ранішнім промінню село. Мала церковця світила банею здалека й немов запрошувала всіх до села. — Ми ввійшли скорим ступнем між перші хати. З хат вибігали й старі й молоді на зустріч першим „нашим“. Сльози блищали в очах, а на лиці видніла радість. Одні хрестили ся і підносили руки до гори, другі плакали,

треті запрошували до хат. Хотіли приймати, „чим хата богата“, але, на жаль, ми мусіли спішити ся.

„Як давно опустили Москалі село?“ — спитав я першого стрічного селянина.

„Недавно“, — відповів, — „не буде й години!“

Хлопці, скоро вперед! закомандував я — і маленька стежа майже побігла пільною доріжкою. Незадовго дійшли ми до малого потічка. Пісковаті береги покривали густі лози. В лозах при самім березі тягнули ся якісь окопи, здається, наші тамтогорічні. — Але ось дивлю ся, — а по тамтій березі іде московська стежа. — На щастє вони нас не запримітили. Ішли скорим ступнем, але кріси несли недбало на плечах, не сподіваючи ся нападу.

„Стої!“ крикнули ми всі три як на команду, — „кидай ружжя!“ При тих словах дали ми до них сальву. Несподівано заскочені Москалі перепудили ся і покидали кріси. — Мала хвилька й ми були на другім боці потічка коло них.

„Руки в гору й руш!“ — закомандував я і попровели ми наперед себе 10 Москалів з піднесеними руками поворотною дорогою у сторону села. Лозами, лозами вийшли ми на дорогу. Не увійшов наш транспорт і 100 ступнів, як на закруті дороги показала ся нова московська патруля в силі 16 люда. Закрут був дуже сильний, через те ми майже зійшли ся з ними. На вид своїх з піднесеними руками остовпіли. З того скористали стрільці і подібно, як і передтим, огнем з крісів і пекольним криком змусили противників зложити оружжя. Я закомандував знову: „Руки в гору!“ й цілий транспорт, зложений з 26 люда, рушив до села. Та видно доля хотіла щедрійше нагородити наш труд. Бо не минуло й 5 хвиль, як у вузькій уличці показала ся третя московська стежа, зложена з 19 людей. Я зпочатку змішав ся 19 уоружених і 26 неоружених трохи забагато на трьох стрільців. Але — думаю — все одно. Пробувати можна. Треба було дуже скоро ділати, щоб Москалі не зміркували, скільки нас. До того поміг мені ще й помисл, аби полонені тримали руки піднесені в гору. — З останніми 19-ма пішло нам подібно легко, як і з попередніми стежами. Потім, як вони побачили, скільки нас, сміяли ся самі з себе. Казали, що вони були переконані, що за полоненими йде велика сила Австрійців. Я, зважаючи на те, що можу по дорозі здибати ще яку московську стежу, велів і тим поїдносити руки в гору. — „Руш!“ — і трьох стрільців провадило під багнетами 45 Москалів, які мали на цілі боронити задів московської армії, що подавала ся назад.

Писано над Серетом 6 вересня 1915 р.

Роман Курчинський.

Кривавим шляхом.

I. Зазивний маніфест.

Народе:

Жереб впав . . . Знимавсь хуртовина,
Що змарами цілий придавить небозвід;
Полум'ям спалахне Європи половина,
Від крові ікатомб зачервоніє світ.
І гряне грім, — звалить життя старі основи
І людськість знов піде дорогою обнови.

Брати! Чи бути нам мишень видцями драми
І винести з руїн лиш славу свіжих ран?
Дивитись байдужé, як нашими кістками
Свій тріюмфальний шлях моститиме тиран?
Ні! Переспати дій рішуче ми не смієм!
А бити ворогів ми споконвіку вмієм . . .

Давно, давно прогув танець зпід стін Полтави;
Досить було часу налити чару вцерьт . . .
Не сила вже знести катовань та неслави;
Нам нині остав побіда або смерть!
В останнє із гробів свій зазив шлють герої;
Народе! чуєш їх? До зброї! гей! до зброї!

Царь шибениць і тюрм горить жаждою крові
І мільйони шле до наших сіл на жир.
Нам вибору нема, — мишень розбить окови
І кровю диких орд купити волю й мир!
Наспів воскресний день української честі
І дух невинних жертв жадає нині мести!

Гогоче грізно грім! Із сірого туману
Зринає довгий ряд страшних кривавих мар.
Се в північних ледах замучені гетьмани
Виносять нам з моил меч ніву й лотих кар.
Берім сей меч до рук; німстїм нікчемні зради,
Що гряднули на нас руйною залади!

Подільський небозвід багрить ся вже луною;
Злочинець вже вступив на свій кривавий шлях.
Проч сумніви і страх! Гранітною стїною
Ставаймо всі як стій під синьо-жовтий стяг!
Бо кращий біль від ран і смерть від куль на полі,
Нїже ганьба рабських пут і вічний голод волї.

Задаймо Конотон і славу Запорожея,
Задаймо сотні жертв, що на Сибірі мруть.
Нас мало? Се пусте! Нераз вже міць ворожея
Розбилась об тверду залїзну нашу грудь.
Ставаймо, як один, а грядьмо, як лавина,
Бо кличе нас в ряди катована Вкраїна! —

Як рокїт морських хвиль, що бють в камінні гори,
Котили ся краєм сі громові слова;
Неслись з подільських піль під стїни Чорногори,
Зіняли сон з повік українською Льва.
І Лев збудив ся, встав, задав минулу славу
І, задивившись в даль, грізну прибрав поставу . . .

II. На сумнім вигнанню.

Почалось. Знов давну Боданову дорогу
Залила кров луни. Як дикий ураган,
Гула московська чернь і сіяла тривогу,
Несла Галичині невольницький аркан.
Всі шляхи залягли хижачькїї залоги,
Лунами звідусіль ридання і проклони.

Проклятий будь сей день і ся ірка юдіна,
Що вигнанний цїпок втиснула нам до рук!
Мов криною ляла на нас чужа чужина,
Як серед граду куль і невимовних мук
Несли ми з рідних сіл безсмертну нашу тулу,
Стрїчаючи круом лиш нужеду та наругу.

Немов від мурашок роїли ся дороги
І з голоном людей зливав ся рев бидлят.
Усіх гонив якийсь грізний опир тривоги
Й родив жіночий плач і зойки немовлят.
Все ближше проти нас знімали ся Карпати,
За нами наздогн цудїли скрізь гармати.

Хто по чужих полях збере ті слюзи лоду
І в поросї дозрить сю кров розбитих нї?
Хто почислить гроби усіх, що з горя й труду,
Як в осени трава, упали край дорї?
Не ріки — море слїз розлили ми в тім роцї;
Хрестами вкрили ми свій шлях на кождім кроцї.

Мов череда янлят, залякані, прибиті,
Шукали ми даху під захистом лісів;
А наші діточки, лахміттями повиті,
Від студени тряслись і грїлись тілом псів.
І з кожного кутка глядїв нам в очі голод,
А в серце наше товк важкий одчай, мов молот.

Бо знали ми, що ген в покинутїй крайні
Кипить завзятий бїй на смерть і на буття;
І знали ми, що там лежить в страшній руйні
Весь наш убогий плід мозольного життя.
Ми знали, що сини, спиняючи навалу,
Покосами юлов цїлі поля заслали.

Туринка, Городок, Львів, Галич, Бережани
І цїлі десятки кривавих скорбних піль!
Ви нашим юнакам добули скарб пошани,
А нам ви принесли незмірне горе й біль.
Ви тисячі родин жалобою повили.
Гей, дорого ми честь і славу окутили!

Та кровні жертви нас ніколи не лякали;
Тай не чужий нам бїй за волю й рідний край.
А признання в чужих ми зовсім не шукали;
Нас в бовї ряди взивав один одчай.
На місце тисячів, що полягли на полі,
Ми слали местників, що з власної йшли волї.

II. Карманський.

Смерть Івана Балюка.

Четар У. С. С. Іван Балюк, родом з Бучаччини, впав під Заваловом при наступі на московські окопи; про його смерть оповідає гуцульським говором стрілець Дмитро Копельчук з Косівщини, що був наочним свідком смерті Покійного.

„ . . . Ми перейшли воду під Заваловом. Небощика пана читари Балюка поставили з нами на лівім крилі нашого куреня; а було нас з паном Балюком всього петнацит. Поклали си ми тай лежимо. Аж ту приходит до нас пан сотник Вітовський та каже, що тра піти протяти дротє під московськими декунками і питає, хто піде на охотняка. Я си зголосив, бо я в такім трафунку ніколи не є страховитий. Зголосив си тай пішов; а у Москалів була під самими дротами „фельдваха“. * За окопами був ліє і там стояли два машинові крієн. Я підсунув си з боку від „фельдвахи“ і почав тяти дротє. На мене дуже сипали Москалі, та не трафєли. Я перетяв той дрїт в трох місцях, аж виджу московска „фельдваха“ зачыла тікати. То май наші підсунули си вже блище. Я штрик за ними до їх декунків, а вони тоді акурат вже кінчили виходити зі свого рова і на яких сто підисет кроків позаду стали роспускати свою розстрїлну. Як я то увигів, том си взад до своїх подав, аби замелдувати пану четарови то, що вигів. Пан четар підсунули си вже з хлопцєми на петнацит кроків до дротє. Як я вповів, що і як, пан четар розпустив дужше розстрїлну, бо вона була досить густа і мало заступала собов місце. Та не багато могли ми помочи, бо нас було іно петнацит, а Москалів, як тої соломи. Але всі ми були стара война, тож пан четар не вагували си з нами кричѣти гура. Хлопці зірвали си з землі і штрикли ** бігом бічи; а так си заїли, що на бігу стрїлєли. Так пересадили ми московський окоп і гнали далі.

Москалі страх сипали вогнем. Мині і до нині ще дивно, що я там не впав. Я не вигів нічо коло себе іно так,

* Полева сторожа.

** Скочили.

гейби хмара мене впєленала — так, як то чысом у нас в горах трафлєє си. Аж чую, як хтос коло мене дуже загвавтував. Я кинув там оком, а пан четар закрутили си на місци і впали. Я прискочив до них, а вони злебєгіли: „Йой, я страшно ранений!“ То я їх підоймив і став плащ стягати, бо показували, що їх на правій груди вцілили. Як я іно плащ розчіпив, набігли дві кулці, — не можу знати, чи з ручного крієса, чи з машинового, — й ударили небощика в живіт просто під серце. Небощик навіть не йойкнули; пішла їм кров носом і ротом і понебощіли.* Як я то увигів, то-м вєстав і засалїтирував, — бо то ніби рахувати пан четар від нас відходе, тай оглянув си, що си чинит довкола. А там вже з наших всі були або вбикі, або поранєні, іно Кабюк Олекса з Голов — ще здоровий пустив си бічи. Я за ним. Так вбігли ми з 50 кроків; як вже перескакували ми московський окоп, Кабюк впав. Я вздрів ще, що єму кров з вуха сикла. Згинув сарака на місци. Ой, згинуло там їх немало! Впали пан четар, тай Кабюк, тай Шишка, тай щось з 10 єнчих ще! З усіх іно я цілий лишив си. Пан Біг відє сокотив** не.

Тай так посиротїла наша чєта! Я дужи си за небощиком паном Балюком наплакав, бо вони страх які добрі заглї*** мене були. Бувало казали: Ти, Копельчук, ти си не бій, — ми не згинєм, а ще си „в цивїли“ грєшно та годно нажиємо! Тай ого! Нажились си! Пан четар упали, мій одєн брат упав на Маківці, другий дуже тежко ранений — відє не богато му си на тїм євїкі належит. Іно я ще цілий по євїту тєгну си, — та доки того буди, — Бог євїтий знає . . .

Н. Р.

* Померли.

** Відай стерїг мене.

*** Для, задля.

Гість з поля бою в Відні.

В приватній лікарській опїці перебуває тепер в Відні, XIII, Lainzerstrasse, ч. 41, старша десятниця Українських Сїчових Стрїльців в відділі кінноти, панна Ярема Кузь. Відєнські Українці радо відвідують реконвалєсцентку, а один із них студент Михайло Катєринюк удїлив нашої редакції вїсток про її життє, подвиги й тепєрїшній стан.

Панна Ярема Кузь, бо таке її дїйсєне імя — кличуть її також Галька, Олена, — се донька державного урядника з Чернівців. Тепєр їй 20-ий рїк життє. Покінчила з знаменитим успїхом учительський семїнар і вищу торговельну школу в Чернівцях. Перед вибухом війни приїхала до Відня, щоб записатись тут до торговельної академії. Її батько, свїдомий Українєць — громадський дїяч, відзначений осььмома медалями заслуги й хоробрости ще з часів боснійської війни, впав жертвою клевети „патріотів-гєшефтарів“ і дієстав ся неповинно до Талєргофу. Хоч його випущєно на волю, одначє він погіб у Грацу на плямистий тиф і не судило ся йому побачити ся з дружиною і дїтьми. Два старші брати панни Яреми покликало мобїлізаційне оголошенє в ряди австрїйської армії; один із них згинув геройською смертю, а другий попав до неволї. Мати Грина й сєстра зробили панні Яремі незвичайну радїсть несподїваним приїздом до Відня.

Наша геройка досить сильно збудована, відзначаєть ся багатьома мужєськими прикметами та смїлим поглядом. Се пристойний, гарний вояк з коротко стрижєним волосєєм, досить низького росту; носить на ногах чобїтки, на собі звичайний полевий мужєський мундур, як і кожда инша з її товаришок-вояків. Її груди прикрашують двї медалї хоробрости, сїбна й бронзова; перша як нагорода за її надзвичайні заслуги, другу в признанню хоробрости одержала від вїєськової команди.

Побачивши, як неповинно караєть ся у тюрмі її батько, затягнула ся в ряди стрїльців, аби мечем у руці здобувати кращу долю своїй широкій вїтчїні, а вузшїй дати доказ, як несправедливі і неповинні страждання її земляків, в першїй мїрі її батька. Маючи з роду в собі щось мужєське та смїливе, вибрала відділ кінноти при стрїльцях, що борєть ся під проводом ємл. Гофмана в першїм баталїонї сотні Косєсака. Ротмістром її відділу кінноти є Фаркаш. Брала чинну участь в рїжних боях від початку війни аж до тепєр. Першїй раз ранила її в лїву ногу куля з ворожого крієса в дуклянськїм просмику в Карпатах. По вилїченню єєї рани пішла знову в ряди борців. У страшних битвах о гору Маківку відзначила ся так, що її іменували старшою десятницею й дали сїбну медалю хоробрости.

Москалі зайняли на Маківці знамениті позиції. Між іншим один машиновий кріс дав ся нашим у знаки, бо його сховали Москалі в лісі так швидко, що до нього не можна було доступити або його знищити. А він так провіднював ряди наших борців. Командант батальйону Дрозд розіслав патрулі, щоб постарались відкрити сей кріс і знищити його. На чолі одної патрулі, яка складала ся з 8 людей, стояла панна Ярема. Над ранком коло третьої години зблизила ся панна Ярема зі своєю патролею на 50 ступнів від сього російського кріса, розставила людей по різних сторонах, а сама кинула через дротяний шпильковий пліт ручну гранату на сей кріс і висадила його тай тих вояків, що його обслуговували, в повітря. Кусні з сього розторощеного кріса зранили ще й двох стрільців з її патрулі. Страшний зойк роздав ся між Москалями, а потім посипав ся град ворожих куль на сю патрулю. Усі стрільці з великою бідою уйшли щасливо перед неминучою смертю, використовуючи темряву ночі. За сей відважний учинок і відзначено панну Ярему.

Й ще багато інших геройських діл доказала ся смілива дівчина. На Маківці не достало нашим героям амуніції і вони були в дуже скрутнім положенню, бо не було чим частувати ворога. Приходило ся або відступати з місця або за всяку ціну роздобути амуніцію; а се не легко було доконати, бо ворог бив безупинно на дорогу зі своєї гори з гармат. Аби вирятувати сей відділ на горі з його критичного положення, вислано з сотні Левицького 30 буковинських стрільців-Гуцулів на чолі з панною Яремою. На власних плечах, з яких піт і кров лили ся цюром, донесли вони амуніцію на призначене місце. Серед того били на них безперестанно російські шранелі і гранати, а сі відважні хлопці зі своєю героїкою Яремою йшли все вперед і, де тільки впала граната й вибила в землі простору яму, вони ховались туди й так підсували ся все вперед на призначене місце. Коли стрільці розібрали поживу для крісів, тоді полковник Косак дав приказ „до приступу“. В нім узяли участь і сі помучені тридцять Гуцулів й їх провідниця. Москалів прогнано й гору зайнято приступом.

Коли по славнім проломанню російського фронту в маю союзні війська стали скоро посуватись на схід, вислано все вперед Українських Січових Стрільців, аби порозуміли ся з місцевим населенням в його рідній мові і відкрили слі-

ди Москалів. Таку службу повнила з одним відділом і панна Ярема Кузь. Як дійшла на чолі свого відділу до села Гребенова в Галичині, дала їй одна селянка знак, що в сусідній хаті козаки. Панна Ярема підїхала аж під хату з револьвером у руці, полонила трьох козаків, які спакували річи своїх офіцерів, і притім відобрала важні документи від них, що належали до високих російських офіцерів, як знамениту мапу Галичини та дуже важні прикази. Се все відослала зараз із трьома полоненими козаками до ротмістра Фаркаша.

Від полонених довідалась, що недалеко находять ся і вищі російські офіцери. Пігнала в указанім напрямі і дійсно вдало ся їй полонити ще одного російського поручника та з ним прибула до ротмістра Фаркаша. Тут сказав поручник: „Мені не жаль, що я полонений, тільки соромно мені, що полонив мене такий смаркач“. На то заявив ротмістр: „Се не хлопець, а панна, українська легіоністка“. Російський поручник, почувши се, став дуже сердитись.

Над Золотою Липою одержала 14 серпня дуже тяжку рану. На патрулі вдарив її відломок із російської гранати в лівий спідний бік грудей і розторощив 8 й 9 ребро. Біль іще збільшив ся, бо від сильного потрясення повітря злетіла панна Кузь з коня і саме ще на сей лівий бік упала на землю. Непритомна лежала так повних 8 годин, аж віднайшли її наші санітети та занесли до полевого шпиталю. Звідси дісталась 26 серпня до шпиталю в Будапешті, де щасливо перебула тяжку операцію. Дня 10 вересня прибула до шпиталю цїсареві Єлисавети в Відні, а звідси дістала ся під знамениту опіку до вище згаданої віллі пані Шрат. Доглядає її прибічний лікарь цїсаря екец. др. Керцель, а через нього зацікавив ся і сам цїсарь долею сеї героїської Українки-Буковинки.

Українці, а головню її краєне інтересують ся дуже долею сеї славної дівчини. Клопочеть ся її долею наша знаменита письменниця Ольга Кобилянська, як долею рідної сестри. Кобилянська переписуєть ся з нею і випитує про її кожодчасне поведженне.

Героїський дух не опустил панни Кузь, але ще зможутнів. Одиноке її бажанне як найскорше подужати й далі бити ся з віковичним ворогом України за її політичну незалежність і виказати неповинність страшних тернів і передчасної смерти батька. До бажання нашої героїки прилучаєть ся й ціла Україна.

Під московським панованнем.

IV. Приїзд „батюшки“.

З весною появило ся кілька „обявленій“ уездного начальніка з зазивом до людности, щоби брали ся чистити домівки, управляти землю. . .

„Нїхто не сумніваєть ся, що з хвилию, як Перемишль упав, а наші побідні війська переходять Карпати, гроза війни над Самбором вже перейшла і більше не верне“.

Коли людність мимо такої заохоти не дуже-то брала ся до чищення та порядковання, появило ся нове „обявлення“: „В місті появили ся епідемії тифів, а треба сподівати ся ще й приходу азійської холери“.

Холера й загостила вневдовзі до нашого міста у виді... царя.

Кілька днів ходили слухи, що приїде якась велика риба. Москалі кинули ся завзято робити „порядки“.

Було й що робити. Місто представляло „страдальний“ вид. Усі домівства, де не остали властители, комплетно зруй-

новані. Нїде нї вікон, нї дверей. Крізь діри, в котрих колись були вікна, виглядали кінські голови.

Усюди повно гною і сміття і салдацького „духу“.

Нехлюйнійшого народу я не стрічав. Навіть Жиди бувають охайніші від Москалів.

Нїде нї одного паркана нї штахет. Всі огороди „попотасовані“, * всюди „один лан, а власником його“... і ті, що повтікали, і ті, що полишали ся й стогнали під ведмежею лапою.

Чи-ж можна таке показувати достойному гостеві?

І Москалі почали робити порядки. Розумієть ся, що тільки там, де мало спочити „августійше“ око. Всі вулиці, куди батюшка мав переїздити, попали в огонь московських заходів. Поставлено нові паркани або позатикано позрубвані сосонки. Забираю з подальших домів вікна та закладано їх у домах при „царських“ вулицях. Усюди вивожено сміття та звожено його на подальші огороди.

* Комасація.

Через три дні замкнули всякий переїзд „царськими“ вулицями та мили й замітали їх. Кажуть, що цілий гостинець зі Львова до Самбора замітано. Се була превенційна праця, бо ніхто не знав, коли й куди царь приїде. Може автомобілем просто зі Львова, а може залізницею. Показало ся, що був даремний труд.

Улиці удекоровано: на кожній ліхтарні була прибита хоруговка. Поліція веліла й приватні доми декорувати килимами й „флагами“. — Хто того не зробить, буде „плохо“ з ним.

Недалеко нашої домівки виставили тріумфальну браму з написом: „Вслава ся, народу давшій свободу“.

Ходив теж поліцейський і списував усіх жителів при „царських“ вулицях.

День перед приїздом окремих поліцейський заповідав усім жителям, що вікна мають бути позачинювані, навіть на стрихах і в пивницях. На вулицю вільно вийти — „даже приїлашаєтца пасматреть на нашева цесаря“ — тільки без „зонтика“ і без палиці. — Аж тоді дізнали ся ми, що се справді він „сам“ буде, — до того часу ходили тільки такі слухи.

Військо теж приготовлювало ся на свято: по вулицях ходили парадні роти з музикою (і з кісами.) Цілими днями муштрували бідних салдатиків і вчили їх кричати „ура!“ і „здравія жєлаєм!“ — Приказали теж кождому мати чистий платок і не витирати носа пальцями...

Нарешті надійшла велика хвиля, прийшов великий день 23-го квітня, день приїзду освободителя!

У ранці між Москалями заклекотало, мов окропу налив у гніздо шершенів.

Потім поставили на вулицях густий кордон війська та все мов заммерло.

Коло 12-ої в полудне — надїхав царь. Попереду переїхав поліційний автомобіль, на йому поліцейський, стоячи, розглядав уважно, чи все в порядку.

За ним їхав царь ще з якоюсь великою парсуною, ма-

буть з Миколою Миколазвичем. Потім ще кільканадцять інших — та й по всій параді.

Увесь час гукали салдатики: „ура! ура!“

Побув батюшка в Самборі півтора години, слухав рапортів і привітів міської ради (перекусив, як злобні казали: сьєлодочку з хлебом та попив рюмочкой ачіщеной — бо цареви чейже все вільно, не то, що нашому братови) і поїхав назад на дворець, а відсіля до Перемишля.

Коротенько гостював у нас наш новий найяснійший пан і лишив у наших серцях незатерте вражінне. Ніколи не забудеть ся та хвиля, як поперед наші очі (ми дивили ся кризь фіранку) мигнув царський автомобіль.

Все, що накипіло в серці, заворушилось наново:

„Ах, мати тут бомбу або щось таке, щоби спрятати лютого ворога“ — з якою то розкішю робило-б ся щось таке...

Та годі, не було нічого, не було відки брати.

То-ж царь, як приїхав, так і поїхав цілий і здоровий.

Невдовзі по його відїзді тріумфальна брама завалила ся. За три неділі австрійські війська прогнали Москалів зі Самбора.

Рішучо — не має царь щасливої ноги. Куди стане, земля зпід його стїп усуваєть ся...

*

У всіх жителів була тільки одна гадка: як зовсім инакше виглядав би приїзд нашого цїсаря! Не було би стільки осторожности, стільки шпїцлів, поліції! Беріг би його щирий ентузіязм горожан.

Та цареви подобала ся видко галицька подорож. Ми удостоїли ся прилюдної подяки за... одушевлення, з яким приймав його „новий край“...

У своїому царстві царь не може дозволити собі й на такий „люксус“.*

Бідний білий царь!

Бодан Чайковський.

* Люксус — рос. роскошь.

Галицькі „емігранти“ в Росії.

III.

Тут належать вкінці такі „твори“, як: А. С.: „Польша и зарубежная Русь въ борьбѣ съ Нѣмцами“ (Москва, Ситін, 1914. 15 стор. 5 коп.); В. В. Есиповъ: „Славяне, Нѣмцы и Турки“ (Культурная Германия, Галиція и Польша) (56 ст., 60 коп.); И. Муриновъ: „Исторія Галиціи. Прошлое и настоящее Галицкого княжества. Переводъ съ Галицко-русскаго“ (Москва 1915. В. Д. Карчагинъ. 15 коп.); И. С. Проданъ: „Буковинскіе очерки“ (Вѣра и Разумъ“. Харків 1914. 15 стор.) і А. Земичъ: „Раздѣлъ Австріи“. Ч. I. Паутина австрійскаго рабства. Ч. II. Евреи въ Галиціи. Ч. III. Finis Austriae. (Київ 1914. Э. Н. Дзенкевичъ, 3 зошити.)

До того прилучила ся ще й сильна антиавстрійська та чорносотенно-русифільська агітація під егідою пресов. Евлогія. На місцях, де не було хвилево уніяетських священників, зачали власти настановляти православних парохів, а коли проти того проявила ся реакція не тільки між українською людністю, але й між самими Москалями, що не годили ся з усіма методами православної агітації, послугували ся усілякими штучками в роді голосовань і т. д. До помочи стали тут духовним властям деякі доморослі священники-русифіли, що навіть перейшли на православє,* але їх було ледви кільканадцять; решта прийшла з Росії зпід доброї руки Евло-

* Св. Синод відзначив навіть деяких з них: Р. Решетилевич і И. Яворський стали протоєреями й дістали нагрудні хрести, І. Насальський, М. Заяць і В. Волошинський одержали „камілавку“ й нагрудний хрест, а 10 інших дістало „камілавку“.

гія. Перед евакуацією Галичини Москалями було вже там до 90 православних парохій (див. „Утро Росії“ з 13 червня ст. ст., ч. 161), розкинутих по цілім краю, а що вони були гідні свого вчителя Евлогія, се знаємо дуже добре.

Православне духовенство було одним з важнійших чинників, що причинили ся до збільшення галицької еміграції до Росії. В першій мірі привезло воно з собою цілу силу холмських і почаївських видань, не згадуючи вже про всілякі чорносотенні часописи в роді „Почаївських Листків“* і ин. Из них були приміром поширені брошури „Маріи изъ-за Буга,“ як „Откуда взялись нерусскіе люди въ древнерусской землѣ“, „Сорокъ пять лѣтъ спуетя“ (Библиотека Волинскаго Союза Русскаго народа. Бесплатное приложение къ „Почаевск. Лист.“ No. 35 — 1913 р. Почаїв, 1913, 39 стор.) й „Отчего въ русскомъ государствѣ земля въ рукахъ нерусскихъ людей“ (Почаїв, Тип. Почаево-усп. Лавры, 1913, 32 стор. 3 вид.). Сі книжечки дуже інтересні, але ми спинимо ся тільки над „змістом“ останньої, бо вона була найбільш актуальна. Там говорить ся про те, що волинська та подільська землі були „наші“, що її забрали вороги й даром розділили, тому треба її тепер відібрати та віддати „русскимъ“ людям. „На Руси должна быть русская земля... Инородческую землю выкупить въ казну, инородцевъ направить за границу и тогда, тогда мы

* В 15 ч. „П. Л-а“ з 15 квітня напади на Українців просто не можливі. Українці „зрадники, братовійці й негоди“.

будемь счастливы совсѣмъ и будемь совсѣмъ похожи на мудрыхъ нѣмцевъ . . . Россія для русскихъ, на Руси русская земля . . . Молитесь Богу, чтобы это скорѣе сбылось, ибо это единственный способъ возрожденія древней Руси. Если это не сдѣлать, черезъ 50 лѣтъ, а можетъ быть черезъ 20 лѣтъ здѣсь будетъ мазепинская, австрійская Польша, не будетъ слышно и русскаго духа“ . . . бо тепер є „русскі“ зрадники, які за гроші будуть „католиками, штундистами, буддистами, измѣнниками — поляками и украинцами — мазепинцами, австрійцами — чѣмъ угодно!“ (Стор. 29).

В подібнім дусі зіставлені й „Листки для Галиціи“, видавані Троїцько-Сергієвою Лаврою, яких вийшло до мая понад 20 чисел, як пр. „Великій обманъ, великое ошуканство въ Галиціи“ (Ч. 22), „Братское Слово къ обманутымъ уніатамъ русскимъ Галичанамъ“ (Ч. 23). Для кращої агітації деякі метелики видано на „гал.-русскомъ нарѣчїи“, як прим. „Якимъ способомъ устроили римскіе папы унію въ Галичинѣ“ (Ч. 18) і „Якъ русскіе зрадники Потѣи и Терлецкій завели на Руси церковную унію съ римскими еретиками“.

Православне духовенство агітувало в тїм дусі дуже інтензивно, кладучи великий натиск на землю. Селянам обіцуювано готові хазяйства наперед таки в Галичині, де мало ся-б відібрати мастки Жидам, панам і кляшторам. Ся агітація трївала цілу осїнь і зиму і її підпомагали російські власти і то так в Східній, як і у Західній Галичині,* де селянин не менш лакомий на землю. Одначе коли се зачало ся декуди приймати серед широких верстов людности, прийшов з гори наказ спинити сю агітацію як „неполітичну“. Чіхачев виступив проти неї на зборах „Галицко-русскаго общества“ в Петербурзі, а ще гострійше часопись „Колоколь“, вибиваючи з голови уї гадки про вивласненне, чим „оперували в Галичині віддані Росії політичні організації“.

Тоді за почином Евлогія зачали ся обіцянки ґрунтів по німецьких колонїстах на Волині; говорило ся смалені дуби про загосподаровані посїлости, а навіть про окремі „дієти“ по рублеви денно, які мають припасти нашим безземельним, бідним селянам. Се заповідало ся так авторитетно, що люде мусїли вірити, тим більше, що офіційальна Росія робила вже хлополапські заходи в роді розділювання насїння, достарчування коней і худоби. Зрештою виглядало, що сам цар попирає сю роботу, коли за „ревність у ширенню православя“ при помочи таких кличів надав Евлогієви брильянтовий хрест для ношення на коблуді.** Се вкінці обговорювало ся цілком поважно в військових і державних кругах.

Що так було, видно з заяви самого Евлогія, зі слів кн. С. Урусова, висказаних на засіданню під председательством кн. Щербатова дня 8 серпня н. ст. (див. „Виржевыя Вѣдомости“, „Кіевская Мсль“ з 30 липня ст. ст. 1915, ч. 209), з заяви „Прик. Руси“ та з листів самих пошкодованих Галичан.

Князь С. Урусов оголосив свої обвинувачення публично в „Русск-ім Слов-і“; він пише між иншим:

„Масове переселенне Галичан до Росії наступило наслідком пропаганди ріжних невідвѣчальних агітаторів. Обі-

* Див. м. и. Ета: „O kwestye rolna w Galicyi“ (Gazeta Narodowa), Львів, і звідси п. з. „Głód ziemi“ в „Dziennik-u kijowski-m“ з 16 (29) марта 1915, ч. 74).

** Харківський архієп. Антоній, що був передше в Житоїрі, дістав тоді орден св. Александра Невського.

цяно їм землі, готові господарства. Багато з них жадало по рублеви на день, бо так їм рівнож обіцуювано. Прибувши до Росії, питали ся за обіцаними ґрунтами. Замість добродійств — вийшло одно велике нещастє“.

Заява Урусова викликала великий шум у пресі* й Евлогій мусів дати виясненне, яке одначе тільки доказує його вину. Наводимо його тому в цілости:

Хто має тепер відповідати за отсе лихо? Хто обезпечить тим нещасливим людем можливість людського життя в новій вітчизні?

Ми не знаємо, хто уповноважив епископа Евлогія вести переговори з Галичанами й давати їм обіцянки великих земельних надїлів. В кождім разі дивно що представник церкви бере на себе відвѣчальне завданне програмово-політичної натури, якого він ніяк не може виповнити й яке навіть в дипломатичній мові має вповні означену назву.

Хто-ж має понести відвѣчальність за страждання 100.000 Галичан, що томлять ся тепер у Росії і ждуть виповнення обіцянок політиканів „дїячів“. (Кіевская Мсль з 4 (17) серпня 1915, ч. 214).

Диви також голоси в „Виржевыхъ Вѣдомостяхъ“, „Кіевской Мсли“ і т. д. „В газетах „Кіевская Мсль“ з 27 липня ст. ст. і „Виржевыя Вѣдомости“ з 29 липня появилася звїстка, повторена за „Русскимъ Словомъ“, що галицькі втікачі, котрі перебувають у волинській губернії, відмовляють ся від того, щоб їти на роботу або переселити ся до иншого повіту, поклякучи ся на те, що, будїм-то епископ Евлогій обіцяв надїлити їх землею у волинській губернії із сконфіскованих маєтків німецьких колонїстів, а крім того давати їм по рублеви денно на харч. Та необудмана обіцянка й визвала певно наплив утікачів до волинської губернії“.

Наведена звїстка цілком не правдива. Наплив втікачів до волинської губ. викликаний цілком не мою „необудманую“ обіцянкою, а простим приказом галицьких властей, що направляли втікачів саме на Волинь.

Дальше не було й самої обіцянки тай не могло бути, хочби вже тому, що питання про німецькі колонїї було поставлене до рішення уже після того, як галицькі втікачі появили ся в волинській губ. Коли величезна хвиля того нещасного народа виллалася на Волинь, я справді старав ся, як міг, потїшити й успокоїти його; я говорив йому, що Росія не кине його, не дасть умерти з голоду. Таке-ж говорили й мої священники, що товаришили втікачам і до нинї дїлять з ними всі невгоди такої подорожї. Коли я довідав ся від воєнних властей, що їм визначено певний пайок на харч (одначе в жаднім разї не по рублеви на день), я очевидно повідомив їх про се. В тїм часї я, скільки міг, і сам піддержував і до нинї піддержую їх із скромних засобів, які маю до розпорядимости, а рівнож багато робив заходів у приналежних властей „о возможномъ ихъ устроєніи и, когда стала выясняться вопросъ о нѣмецкихъ колонїяхъ, я, дѣйствительно, неразъ просилъ власти о временномъ водворєніи ихъ въ этихъ колонїяхъ“. От до чого зводять ся мої „необудмані обіцянки“.

Що-ж до неохоти втікачів-Галичан їти на роботу або переселити ся із волинської губернії в инші губернії, то се лише в части правда, бо багато вийшло на зарїбки; більшість справді нерадо їде на ті роботи в виду цілковитої неозначености свого положення. Як може чоловік спокійно відїйти на роботу й полишити свою буду з жінкою і з цілим своїм домашнім майном денебудь у лісі, коли не має ніякої певности, що в його неприсутности не перенесуть її деінде, де трудно буде її віднайти. Се одно. А по друге й се найважнїше, всі Галичане-втікачі живуть „вискоренимою надеждою на скорое возвращеніе на родину (!), они каждый день ждуть радостной вѣсти о томъ, что русскія войска прогоняютъ врага (??!) и они снова устремляются въ родную землю“; тому вони доконче хочуть бути коло галицької границі і не хочуть звязувати ся довготерміновими контрактами на роботи, маючи надїю, що от-от, за тиждень, за місяць, в кождім разі скоро, вони вернуть ся домів. Мало того, багато втікачів із брїдського і золочівського повіту, „настрадавшись въ долгихъ скитанїяхъ, уже теперъ, когда на галицкомъ фронтѣ наступило временное затишье, вернулись назадъ, несмотря на явную опасность“.

Архiepіскопъ Евлогій. 1-го августа 1915 г., м. Дубно.

(Кіевская Мсль з 7 (20) серпня с. р., ч. 217).

Цїлу сю злочинну агітацію потверджує також „товариш по фаху“.

„Прикарпатская Русь“, що від 15 липня зачала виходити в Київї, задержуєть ся в числі з 1—14 серпня с. р. над обжалованнями, піднесеними відпоручником міського союзу князя С. Урусова в „Русск-ім Слов-і“ і стає в оборонї тих „разныхъ безотвѣтственныхъ добровольцевъ“, що обіцуювали Галичанам землі німецьких колонїстів і мало що не готові й уладжені хазяйства.

* Так приміром пише „День“.

„Питання про часове переселення наших селян-утікачів на землі німецьких колоністів“ — пише „Прик. Русь“ — не було зовсім „необдуманого обіцянок“. Се питання розважувало дуже й дуже поважно так у військових, як і в військово-державних рішеннях. Ся справа, як нас інформують із дуже авторитетних кругів, була по крайній мірі близька до корисного для наших селян рішення. Яким чином сей вповні серйозний і реальний проєкт опинив ся в ряді „нерозважних обіцянок“, зього ми не знаємо й не беремо ся про се рішати“.

Вкінці свідчать про правдивість злочинної агітації і численні листи, які прийшли на адресу посла Евсєєва, де „втікачі“ жалують ся на Евлогія і проклинають свою долю. Ваш єп. Евлогій — кажеть ся в однім — зачав нас навертати на православну віру та накидувати новину. Австрійці, під котрими ми жили, не пригнітали нашої віри, а прийшли ніби „рідні братя“ і викликали таке невдоволення. (Див. „Бирж. Вѣдомости“ і „Gazeta poranna“ ч. 2435).

На таким підложу, викликанім безоглядною устною і писаною, офіційною і приватною, військовою, цивільною і духовною агітацією, витворював ся місяцями настрої безпорадності та непевності. З одного боку боєвої лінії змальоване „цекло“ — Австрія, а з другого „рай“ — Росія, до якої заманювало ся свободою від податків і військової служби, землею, дешевістю життя і т. ин.

Одначе все те не викликало-б ще було бажаного наслідку, колиб усі згадані чинники разом не взяли ся на певний спосіб застрашувати людей кривавою піметою австрійських військ, т. зв. „австрійськими звірствами“. На воловій шкірі не списав би того, що тут ширило ся усіми про нас між темними селянами. Австрійці, а особливо Мадяри представляли ся як чорти чи кати в людській подобі, а Українці як їх помічники. Австрійські війська буцім не робили нічого іншого, тільки палили українські села, вшали та стріляли людей, яких їм укажуть Українці (!). В „Прикарп. Руси“, „Кієвлянинѣ“, „Słow-i Polsk-im“ писало ся несотворені річи про австрійські переселення селян за їх „русекість“ і „віру“; цілі шпальти були заповнені тим сумнівним матеріалом, який поширювали вкінці особними брошурами.* По тих „звістках“ сотки сіл пішли з димом, тисячі муштин, жінок і дітей погинуло на шибеницях (!) і т. д. „Наочні свідки“, звичайно без імени, оповідали про страшні пригоди; були навіть „зизнання“ військових дезертирів, „втікачів“ із Талергофу і т. и. Одначе часописні звістки ані в часті не дорівнювали тому, що свідомо й інтензивно подавало ся устно.

Москалі страшили людей тим, що Австрійці вішають цілими селами, за покотом муштин, жінок і дітей, зате тільки, що вони Українці (!). Ніяких доказів не шукають, а особливо збиткують ся над православними (?). Проти того тільки один ратунок, — утікати з Москалями. Як каже прим. „Новое Время“ з 20 липня н. ст. 1915, ч. 14124.: „Власти австрійські строгія, нікому не простятъ даже предполагаемой вини. Продавалъ русскимъ молоко, яйца, бралъ у нихъ зерно для посѣвовъ, давалъ сѣно, соломѣ, вотъ смотришь и готовъ го-

* Очевидно сей матеріал йшов далі в рос. газети, навіть постунові, а звідси і за границю, прим. у Англію і Італію. Диви прим. Кієв. 1915, ч. 101, ч. 57, ч. 48.

сударственный преступникъ, вѣшаютъ и рѣжутъ безъ суда, разбора, стариковъ, женщинъ и дѣтей. Такъ было въ Самборѣ, Хировѣ, Яслѣ и многихъ, многихъ другихъ городахъ и мѣстечкахъ“ (!).* Москалі „знали“ про се всілякі видумані ad hoc подробиці. Загально казали, що з Москалями мусять утікати кожний, хто мав Москалів на квартирі, давав їм харч, хлѣб, сіль, чи що инше, продавав їм щонебудь, помагав їм, був у них на роботі, їздив на підводу, приймав російські гроші, говорив з ними і т. д. в безконечність. Села, де Москалі стояли постоем, повинні були також утікати на випадок повороту Австрійців, бо за се мала їх ждати тяжка кара: село мало бути спалене, а люде вивішані (!).

Жінок страшили тим, що їх Мадяри будуть насилувати або забирати з собою;** не досить того, Мадяри мають жінкам вирізувати груди, а діти вбивати головами до муру. Те саме говорило ся і про „Германців“. Врешті застрашувало ся людей військом, говорило ся, що наші беруть усіх до війська, навіть кривих і сліпих, та що прийде час, коли й жінок будуть асентерувати. Попри те безнастанно плело ся про голод і епідемію і я сам чув у жовтні оповідання, що в Відні їдять уже пси та коти.

Усе те разом при вічних пригадах робило декуди*** вражінне. Декуди Москалі перед відходом таки наказували йти з ними та не обмежували ся на самі пропозиції. В однім буковинськім селі козаки приказали забрати ся з села до Росії й обіцяли там людям землю, беручи за се в переховок усі гроші, які хто мав при собі. Одначе на бесарабській границі пігнали людей назад, а гроші пропали. Деінде знову давали тільки раду, а забирали з собою своїх „кацапів“, яких про се повідомляли передтим, як подавали ся назад. Так було у Львові, Чернівцях, Станиславові, Самборі (див. „Свобода“, 1915, ч. 19) і т. д.****

І так нарід мусів утікати. Утікав перед кулями, утікав із знищених осель, утікав зі страху перед мнимими австрійськими переселеннями, утікав під натиском російських властей, утікав вкінці і за принукою москвофілів. З переконання втікала тільки жмінка москвофілів.

Др. Зенон Кузеля.

(Далі буде).

* Про подібні слухи див. ще „Русское Слово“ з 22 VI 1915, Dziennik polski z 15 (28) мая 1915, ч. 145, Dziennik kijowski z 28 лютого (13 марта) 1915, ч. 58, Gazeta Polska 1915, ч. 100 і т. д.

** Диви також дописъ з Войківщини в „Свободі“ ч. 23.

*** Зрештою нарід відносив ся критично до тих писаних і говорених нісенітниць (див. пр. Народний Голос, Чернівці, ч. 11 з 26. VI. 1915). Навіть закордонні Українці селяне не давали тому віри. „Попав листок: Як Вильгельм чорта видумав“ — каже мужик з Купянського пов.; — „брехня. Вередує той, хто се писав“ (Что читаешь украинс. деревня? Из харківського „Утра“ в „Укр Жизни“ 1915, ч. 1, стор. 85).

**** Взагалі кацапи в божевільнім страху втікали перед нашим військом з усіх сторін, спершу зі Львова, а потім далі. Се констатуєть усі часописи галицькі і російські. Очевидно втікали однаково москвофіли „малорусс“, як і польського походження. Див. „Свобода“ з 9 липня 1915, ч. 22, „Новое Слово“ ч. 11. Особливо втікали „дліччі“, як Дудикевич, др. Глушкевич, прокур. Сивуляк, суд. рад. др. Соха, адв. Сохальский, адв. др. Добрянський, адв. др. Сумпер Солянський. Диви „Новое Слово“ ч. 11, Gazeta Polska 1915, ч. 100, Dziennik Narodowy й деінде.

Українські товариства й організації у Львові в часі російської інвазії.

Товариство „Просвіта“. Льокаль товариства запечатали 6 вересня, одначе не забрали ані не ушкодили нічого при ревізії. Під гострою загрозою звелів Фатіанов редактори Юл.

Балицькому вивісити російську хоругву. По арештованню Ю. Балицького установив суд куратором камениці „Просвіти“ проф. Мик. Яцкова. На жаданне російських властей (радник Качоров-

ський) заплатив Яцків 333 рублів чиншового податку; гроші дістав з „Краєвого Союзу кредитового“. Просвіта була заперечана до суботи 7 серпня. Отворив її др. Озаркевич. В понеділок 9 серпня відбуло ся засідання присутних членів Головного Відділу. Брали в нім участь др. Озаркевич, інжинір Ю. Мудрак, др. Крипякевич, др. В. Бачинський, Ярослав Колтунюк, кур. Мик. Яцків, др. Пежанський і член контрольної комісії проф. О. Скрентович.

Українське педагогічне Товариство. Найбільшою страстю, яку потерпіло товариство, се вивезення дуже заслуженої заступниці голови товариства, учительки Константиної Малицької. Її арештовано в ночі з 17 на 18 лютого, тримано цілий час в арешті і вивезено разом з д-ром Охримовичем, д-ром Шухевичем й іншими. При арештуванні пані Малицька унесла ся і гостро виступила проти московських посіпак і за сей „опір властям“ мала терпіти в в'язниці великі прикрости. Опікувала ся нею її тітка, сестра покійного крилошанина Петрушевича, дуже їй віддана; посилала їй харч, зложила на кошти її перевезення 200 рублів і дала їй гроші на дорогу та виправу.

Позатим вийшло товариство з часів московської інвазії без більших страт. Так будинок товариства при вул. Мохнацького ч. 12 не нарушений, шкільне уладження не ушкоджене, канцелярійні акти та все инше в порядку. Московські шкільні інспектори (Шлеский і Юшкевич) оглядали декілька разів шкільні салі і носили ся з заміром заложити в будинку товариства московську школу, але до сього не прийшло. Будинком товариства опікував ся давній сторож Григорій Олійник, котрому директор М. Мороз виплачував правильно платню. Дир. Мороз (він саме був помічний д-рови Бачинському при ствердженню стану товариства) перебув цілий час московської інвазії у Львові і від хвилі арештування пані Малицької мав надзир над майном товариства. Він виплачував місячно по 200 кор. на рахунок ціни купна попередній властительці камениці при вул. З. Хшановської з готівки над 2000 кор., яку мало товариство в „Краєвім Союзі кредитовім“. По увільненню Львова заповів їй, що більше не платитиме.

Український Національний Музей, фундований митр. Шептицьким. Москалі забрали тільки архив митрополита, опечатали переписку Мих. Павлика й переписку Павлика з митр. Шептицьким, але її лишили. В часі російської інвазії уладив архітект А. Лушпінський виставу української архітектури. Не мала вона великого поводження, бо була готова аж у маю, коли Москалі розпочали вже відворот. Музей провадив др. Іл. Свенціцький, якого вивезли Москалі 30 червня, а тепер провадить сестра його Михайлина Береза, учителька з Тяньковець, повіт Долина, під доглядом провізоричної кураторської ради (дир. Сидір Громницький, Семен Кульчицький, міграт Вілецький, о. Дзерович й інші).

Краєвий Союз кредитовий. Цілий час урядувало товариство під проводом дир. Костя Паньківського, що робив людям багато доброго. Гроші мав „Союз“ зі сплат „Народної Гостиниці“, „Достави“, „Молочарського Союзу“ й о. Трешневського з Хороброва (за торговельну спілку). Директора Паньківського арештовано 17 лютого, випущено по 10 днях. Тримали його в арешті також в часі побуту царя. Вивезли його зі Львова в останніх днях.

Дністер. По інвазії Москалів почали москвофіли голосити, що всі наші товариства будуть закриті, й віраджували членам „Дністра“ платити премії, а зате вказували як на одинокое товариство „Славію“.

Дня 4 жовтня проголошено указ Губернатора, яким заборонено функціонування всякого роду товариствам, союзам і стоваришенням, доки кожде з них не отримає особного позволення. За переступлення указу загрожено карою трьох місяців тюрми або 3,000 рублів. По затягненню неофіціальних інформацій, що сей розпорядок не відносить ся до асекурацій і банків, і по сумнім досвіді „Союзу Господарсько-торговельних Спілок“, котрому на внесенне прошення відповіли: „нельзя“, „закрить“ за вашу українську, мазепинську „дураческу політику“, — „Дністер“, аби не попасти в „глаза“ начальства подібно, як польські і жидівські інституції, старав ся продовжувати діяльність без „разрѣшенія“ і стрічав ся щораз з більшими перепонами.

Передовсім не видали влади нашим ліквідатором охоронних, тільки звичайні перепустки на переїзд без означення ціли так, що ліквідувати та списувати протоколи зі сторонами було „опасно“ й можна було наразити ся на підозрінне, що збираєть ся датки на шпінські ціли. Начальник жовківського повіту видав писемну заборону приймати та складати в „Дністрі“ премії; такі самі заборони устно видали начальники в Перемишлянах, Жидачеві й інших повітах. Деяких агентів арештовано, багатьох вивезено. Рівночасно сипали ся до „Дністра“ упінення о зложенне державного податку. Дудикевич з Валявським явили ся в дирекції, жадаючи льокалю на „Прикарпатську Русь“, і грозили, що инакше впакують військо. Правда, не спровадились, але декілька разів являлись військові влади, щоби забрати льокаль на шпиталь або мешкання, питаючи все про „разрѣшеніє“.

В ночі на 18 лютого 1915 арештовано рівночасно з іншими виднішими українськими діячами директорів д-ра Федака, д-ра Охримовича й урядника Царевича. В найблизших днях дозволив „градоначальник“ Скалон видати оголошення до членів по російськи й українськи та небавком появилася стаття в „Прикарпатській“ дня 23 лютого 1915 ч. 1554 під заголовком: „Мазепинські легіонери“, в котрій між иншим нападено на „Дністер“, що він навіть в часі спокою був чисто-політичною організацією, що мав по селах сіть агентів і постійні зносини з стрілецькими організаціями, а в часі війни асигнував із своїх фондів на приказ Головної Ради суми на організацію мазепинських легіонів. Того самого дня явило ся трьох жандармських офіцерів з запитом про „разрѣшеніє“. На се урядники дали друковане утравістичне оголошення, відсилаючи по ближші інформації до директорів у тюрмі. На другий день появилася в „Прикарпатській“ нотатка „Возобновленіє дѣйствій кредитно-страхового общества Дністерь“: „Як довідуємо ся (далі місце сконфісковане, здаєть ся, було: „мазепинское“) кредитово-асекураційне товариство у Львові дістало „разрѣшеніє“ влади на відновленне своєї діяльності.

Се все робилось очевидно в ціли, щоби „Дністер“ тим менше сподівано заскочити ревізією і легше знайти причину замкнути товариство. Дня 11 марта коло 11 години рано з'явив ся в „Дністрі“ подковник жанд. Лукіянов з приставами й великим відділом городових, а, заставивши всі входи й не удаючи ся до нікого з управи, зігнав урядників на кождім поверху до одної кімнати, а там, грозючи, що буде стріляти, як хто рушить ся („строй ся смирно“), перевели строгу особисту ревізію в усіх, забрали всі ключі від дверей і кас без перечислення готівки, опечатали всі двері, поставили караул і попровадили більшість персоналу під ескортою, аби перевести домову ревізію. По ревізії зараз арештовано: Зенона Рутковського, начальника канцелярії „Дністра“ й директора „Союзного Базару“; д-ра Ва-

сила Стасюка, асекураційного техніка й урядника „Карпаті“; Михайла Мандзія, студента прав і практиканта товариства; Гриця Орищина, практиканта; Євгенію Басаївну, маніпулянтку. Всіх арештованих приведено коло години 8 вечором до жандармерії, а звіттам коло 11 години в тюрму на Баторого, де розміщено їх поодинокю поміж звичайними злочинцями. Дирекція „Дністра“ „урядувала“ дальше при вулиці Казимирівській.

З арештованих випущено без переслухання Басаївну по добі, д-ра Стасюка, Мандзія й Орищина по двох добах, а Рутковського, котрому закидали розповсюдження „революційних“ брошур, знайдених у „Базарі“ („Чорні крила“ Яцкова, „Під австрійсько-польським панованнем“ Лагодинського, „Осінні квітки“ й таке подібне) по внесенню його жінкою 8 прошень до губернатора, жандармерії і „Градоначальника“ аж по п'ятьох тижнях. Дир. Федака випустили (разом з дир. Заячківським) по шістьох тижнях, взявши від нього писемну заяву, що Львова не опустить.

Поверх три місяці газдувало чиновництво в домі „Дністра“, не допускаючи до середини нікого, а навіть возний муєів виходити з дому в часі урядовання. Агенти й члени, які зголошувались з грішми та письмами, вертали зпід опечатаної брами, не маючи навіть де засягнути інформації, бо урядники муєіли укривати ся, щоб не попасти в „глаза“ начальства. Останнє в виді охранників, поліцейських і т. д. уганяло за людьми, а головню за Українцями по вулицях і домах днями й ночами, як за псами. Вистарчило вказати рукою у сторону „Дністра“, щоби дістати ся в тюрму.

Щойно 12 червня, коли наша армія була вже під Перемислем і коли поспішно евакуовано Львів, Губернатор покликав комісію, зложену з Лабенцького як предсідателя, двох жандармських, двох чиновників і д-ра Федака для „скритія кас“. Та комісія урядувала до 17 червня, перечеислила готівку в головній касі, не порівнюючи зі страцою, депозити, готівку в касі д-ра Британа, від котрої ключі в часі ревізії пропали й через

се треба було розбити касу. По скінченню чинностей підписано пророкол. Комісія все, що знайшла в касах, в цілости віддала товариству. Потім рішено вивезти „Дністер“ до Києва з дир. Британом і в тій цілі спаковано всі цінности й книги до пак і забрано на участок. Одначе з огляду, що цінностей самого товариства не було, а готівка, що позістала, була незначна, дня 17 червня змінено рішення сим способом, що книги й готівку „Дністрови“ звернено, а забрано тільки вкладкові книжки й цінні папери товариства „Просвіта“ (депозит на 258.000 корон). По тій комісії вже не інтересували ся „Дністром“ і не опечатували бюр, зате арештовано й вивезено вночі на 19 червня дир. Британа й інсп. Кузьмича та пігнано їх етапом, а вночі на 20-го червня дир. Федака.

Д-ра Охримовича переведено з вулиці Казимирівської в тюрму на Баторого, а потім у маю вивезено в Росію. При протоколі першим питанням було, до якої партії належить. Відповів, що тепер наслідком указу губернатора нема жадних політичних організацій, а передше належав до національно-демократичної партії. В протоколі записано: „Чувствуеть себя виноватымъ за принадлежность до нац. дем. партіи“. На протест д-ра Охримовича відповів офіцер: „Да, да — ви то пізнійше скажете“. Закидувано йому також, що є швагром Залізняка. Др. Охримович боронив ся, що сьому винна хйба сестра, що вийшла за нього за муж, а не він. Персонал, що зостав ся, взяв ся до впорядковання актів й сконстатовано такі шкоди: ушкодження каси дир. Британа; недостачу в тій касі готівки 15,705 К. 66 сотиків і приватної дир. Британа, котрої висота не знана; по всіх бюрах забрано ножички, пера, олівці, шпагати і т. ин. прилади; в деяких бюрках і шафах поломано замки, в деяких ключів не віддано; нема нумератки й презентатки, шістьох шкїрянних крісел з дир. салі, стїнного килима, одной чистої книги (штрацци); в експедиції забрано марок на 10 К, поломано малу касу, порозкидано багато актів.

Посмертні згадки.

Людвик Сальо.

Дня 4 мая с. р. помер у Львові тихий, щирий і пильний народній робітник Людвик Сальо, вислужений гімназійний професор, заступник голови „Шкільного Союзу“ й член усіх українських товариств у Львові. Як дуже гарний педагог виховав він ряди молодіжи, для якої був взірцем совісного повнення прийнятих на себе обовязків. Як у своїм часі його муравлина праця піддержувала життя неодної української інституції в Коломиї, так у Львові в останніх часах став як заступник голови „Шкільного Союзу“ справдішним керманичем українського приватного середнього шкільництва в Галичині. І тут віддав він як фаховий знавець і педагог неоцінені заслуги, добре відомі тим, що близше займали ся розвитком українського шкільництва.

Його життєва доля се звичайне явище в тихих і характерних робітників, що працювали для свого народу, не для власної кар'єри, отже й не під диктат польських шкільних властей. Не любив аєшувати ся, тому не добачували його свої; немила була його характерність для чужих, тому вислужив 35 літ на професурі в повній скромности й не дійшов туди, куди доходять молоді люде, з меншим знанням і з слабшим характером, але з гнучкістю, потрібною нашим ворогам.

Теофіл Грушкевич.

На еміграції в Шміддорф коло Паєрбах (Семмерінг) помер дня 2 вересня в 70 р. життя вислужений гімназійний професор, директор української гімназії в Яворові і член українських товариств Теофіл Грушкевич. Від гімназійної лавки брав участь в розвою українського національного руху. З часів гімназії полишив переписані й оправлені в книжку поезії Шевченка, як студент університету належав до гуртка „Правди“, як учитель української мови в Коломиї розпочав суспільну діяльність. Його заслугою перші публичні Шевченківські вечерниці в Коломиї, почин до засновання окремого касинового товариства „Родина“, впровадження значнійшого числа Українців до громадської ради, підготовлення ґрунту під заснованне української народньої чотироклясової школи. Свою визначну діяльність у Коломиї відпокутував перенесенням до німецької гімназії у Львові, де віддав ся культурній роботі по наших товариствах і їх відділах: зладжував книжечки для „Просвіти“, редагував „Учителя“, брав участь в укладанню шкільних підручників для гімназій тощо. Обійнявши в 1909 р. дирекцію новозаснованої української приватної гімназії в Яворові, приготував для неї право прилюдности. В вільнім часі виготовляв польсько-український словник.

Вісти.

Привітна телеграма Українських Січових Стрільців до цісаря Франц-Йосифа I.

До військової канцелярії Його ц. і к. Апостольської Великості в Відні.

З приводу того, що розпочинаємо другий рік безперервних боїв проти відвічного ворога монархії й української нації, команда ц. к. полку Українських Стрільців-добровольців осміляється зложити покійно Його Великості почування незмінної вірності й найбільшої посвяти аж до останньої каплі крови.

Відповідь.

До полковника Григорія Коссака, команданта полку Українських Стрільців-добровольців.

Його ц. і к. Апостольська Великість зволила з вселаскавішою подякою прийняти вірнопідданчий привіт сміливих Українських Стрільців, пересилають хороброму полкови своє Найвище поздоровлення і бажають йому гарних успіхів в боротьбі за вітчизну.

Мартерер, в. л. р. ф. м. лт.

Українська депутація в Петербурзі.

Під наведеним заголовком приносять „Русскія Вѣдомости“ в ч. 193 з 22 серпня ст. ст. таку допись:

„Українська депутація, в склад котрої входили С. Русова й Хв. Матушевський, відвідала дня 14 серпня ст. ст., як подавали вже часописі, міністра народньої освіти графа Ігнатєва, якому доручила широкий докладний меморіал про народню школу на Україні.

Крім того депутація українських журналістів і суспільних діячів, в склад якої входили С. Петлюра, Хв. Матушевський і С. Русова, відвідала 16, 17 й 18 серпня ст. ст. провідників поступових думських фракцій і фракцій Державної Ради й говорила з ними довго про положення української преси. Депутація зложила до розпорядимости провідників названих фракцій широкий матеріал, що характеризує сучасне положення української преси й ту систему адміністративних заборон, котрим підлягла преса від початку вибуху війни та в результаті якої всі українські видання, газети й журнали, перервали своє існування. Провідники обіцяли можливу поміч у справі усунення заборон з українських видань і зоставлення їм нормальних умов існування.

В звязку з тим повідомляють нас українські круги, що видавці і співробітники заборонених постановою влади українських видань задумують у найближшій будучности звернути ся до міністра внутрішніх справ і голови ради міністрів з докладним меморіалом про тяжке положення української преси й про необхідність в інтересах держави усунути заборони, які на ній тяжать.

Справа української преси в Думі.

Наприкінці засідання Державної Думи 28 серпня розглядали, як пише „Русское Слово“ в ч. 199 з 29 серпня 1915, під проводом М. Родзянка інтерпеляцію соціяльних демократів і трудовиків про безправне поступованне властей в відношенню до української преси. Наглість інтерпеляції піддержували Н. Чхеїдзе й В. Дзюбинський, що вказали на всі переслідування, які стрінули українську пресу. Н. Чхеїдзе просив Думу прийняти інтерпеляцію і дати тим самим можливість „галицьким героям — ясновельможному графу Бобринському й високоповажаному членови Державної Думи Чихачеву“ — вийти на сю трибуну та сказати, яким способом вони разом з російською адміністрацією визволяли братів-Галичан. — Нехай вони скажуть, — шпигав Чхеїдзе, — яку память зоставили вони по собі в Галичині і чи не відпроваджувано їх звідти свистами. Деп. Чихачев зійшов на трибуну та заявив, що він не має нічого спільного з замкненнем українських шкіл і часописей в Галичині, ніколи

не писав ся і не пишеть ся на клич: „Росіянин може бути тільки православним“. А. Александров, забираючи голос що до мотивів голосовання, заявив, що Росія тільки тоді буде могутю і сильною, коли будуть панувати всі права горожан і між ними й національне самоозначення. Інтерпеляцію признано наглою й прийнято.

Лист з далекої Сибірі.*

Я вже від місяця живу у маленькім селі Гольявину, положенім на горбку над широкою, великою рікою Ангарою або верхньою Тунгускою, межі горами, порослими смерековими лісами. Околиця гарна і здорова; літо тепле, але коротке і прикре через велику масу комарів і мошки, які безчисленними роями літають і кусають людей і звірят. Усі люде без виімку ходять ціле літо і осінь в сітках таких, як у пасічників, або в вуальках, як у паризьких дам. Бо інакше мошка закусала-б на смерть. Худоба пасеть ся лише по ночах, а через день стоїть у стайні; пастухів не держать, бо комари заганяють худобу до стайні. В селі є коло 40 господарств і коло 280 людей. Нема ані церкви, ані школи, ані корчми, лише дзвінниця на цвинтарі. Тутешні селяне — російські колоністи (російської мови і православної віри) — називають їх Чалдони; всі неписьменні, але мешкають і одягають ся досить чисто; доми деревляні, з грубих смерекових брусів, але високі, ясні, гарні, чисті. Селяне займають ся рільництвом, риболовством і держать худобу та коні. Ріка широка, як Дунай — на чотири кілометри, — у кожного своя лодка; малі діти плавають на лодці і їздять верхом на коні. Я живу на квартирі у одного селянина, Димітрія Павловича Колпакова; він жонатий і має двоє малих дітей. Маю окрему кімнату, білу, чисту, з чотирма великими вікнами; два столики, чотири крісла і ліжко, в ліжку матрац. На сніданне дістаю сметану з сиром або ячницею, до тогож ягоди або сирий огірок, котрий можна так їсти, як кавун, і чай з свіжим молоком; на обід дичина (орябки, оленина, лосина), або риба (окунь, чечуга, щупак) або ячмінна каша або блини — і квасне або горяче молоко; на вечеру, як на сніданне; крім того молока і хліба, кілька сходу. За то все плачу сім рублів на місяць. Однак чай, сахар і нафту купую за свої гроші; також за пранне біла плачу окремо так, що удержанне коштує мене вісім до десяти рублів місячно. Крім мене живе в тутешнім селі ще пять інших вигнанців: один жид з Бесарабії, один німецький селянин і трох інтелігентних Росіян з Петрограду. Від них дістаю книжки, журнали і газети до читання і ходжу до них на розмови. Крім того ходжу на проходи, плаваю на лодці і купую ся. Чую ся здоровим, лише дуже мені тужно і сумно за Вами всіми, так що часто плачу. Се дуже дика і далека сторона. Звідси до почти Богучани на Ангарі 60 верств, до телеграфу 250 верств, до повітового місточка Єнісейська 450 верств, до найближшої стації залізної дороги то є до Красноярська 700 верств (100 миль). До тої стації залізної дороги треба звідси їхати: 250 верств на лодках, 200 верств возом і 300 верств парохомом. Єнісейський уїзд (повіт), в котрім я живу тепер, займає простір два рази більший, як ціла австро-угорська монархія, а громада (волость), до котрої належить моє місце замешкання, обіймає кільканаїцять малих сел, розкинутих на такій простороні, як Галичина. З моїх товаришів недолі нікого нема в тім селі, що я, але всі в тій самій громаді (в Пинчугській волості); найближший мій сусід Микола Шухевич живе пять миль від мене; Заячківський, Малицька і ще кількох по кільканаїцять миль від мене, але деякі по 50 і 60 миль далеко, а все то рахуєть ся одна громада, належить до одной ради громадської і до одной почти. Звідси до Пекіну

* Від вивезеного російськими властями зі Львова відомого діяча д-ра Вол. Охримовича прийшов недавно до родини дуже цікавий лист, з котрого подаємо до прилюдної відомости місяця, що мають загальний інтерес. Ред.

або до Токіо ближше, як до Петрограду, і не далше, як до Москви. Села лежать лише понад ріку, що кілька миль одно, а по боках ріки тягнуться непроходими, безлюдні ліси, так звана „тайга“. В тих лісах, далеко від сел живуть тутешні „дикі люде“ так звані Тунгузи, котрі живуть в юртах (колибах) і займають ся польованнем на диких звірів. Я тих Тунгузів ще не бачив, зате вже бачив тутешніх Жидів і тутешніх Циганів; одні і другі такі самі як у нас. Почта приходить тут два рази на місяць, — але на весну, коли ледають і крига іде, і в осени, поки ріка добре замерзне, нема почти, бо нема цілком ніякої комунікації. Тут нема цілком жадних доріг; одинока дорога — се ріка; літом по ній плавають лодками, а зимою їздять по леду кіньми і санками, возів тут нема цілком. Зима тут довга і морози бувають дуже високі, але зате зима суха і тиха, без вітрів, то й морози не дуже дають ся в знаки, хоч термометер показує іноді і 50 ступнів. Тут часом горять ліси, тоді кризь дим, не видно сонця, ані гір. — Хоч тут така пустиня, то однак часто маємо гості, бо рікою попри наше село переїжджають партії вигнанців (сеільних) російських політичних і австрійських та німецьких „воєнно-обовязаних“ таких, як я; переїздило вже таких кільканадцять Галичан, меж ними Заячківський і о. Матвієйко.

Тутешні гори, смерекові ліси, плоти з вориня, смерекові будинки і жванка (смола з модерева), котру тут жвуть, нагадують мені моє рідне село, а ріка і човни нагадують мені Заліщики і Дністер; нарід тут досить чесний, привітний і відноситься до чужинців прихильно.

На зиму мушу купити собі баранковий кожух, баранкову шапку і повстані чоботи (піми); то все буде коштувати коло 30 рублів; поза тим видатком вистарчить мені грошей ще на пів року, а до того часу надію ся роздобути свіжкі гроші; зрештою тутешні селяне охоче довіряють на кредит. — Я вже описував вам мою подорож, але може ви мого листу не дістали, тому коротко згадаю, що моя подорож тривала півтора місяця (понад шість тижнів); ми їхали з Радзивилова через Київ, Москву, Вологду, Вятку, Перм, Катеринбург, Омск до Красноярска залізницею дві неділі. В Красноярську пересиділи ми в „пересильній тюрмі“ дві неділі; з Красноярска їхали ми три дні парохомом по Єнісею, опісля сім днів кіньми і 8 день лодками, котрі тягнули ливами вверх по ріці Ангари молодичі і дівчата, ідучи берегом. З Києва до Красноярска їхали ми на свій кошт; се мене коштувало 150 рублів. По дорозі ми оглянули Москву

де перебули цілий день. — На місці до Гольявина приїхав я 3 (16) липня; дорога мене була сильно змучила, але я вже відпочив і прийшов до сил; ані в дорозі, ані тут я ані разу не хорував і взагалі чую ся цілковито здоров, лише дуже мені тужно і жалко за Вами. Крім того я неспокійний, що з Вами діється, бо я вичитав в російській газеті „Реч“, що у Львові голод і холера. — Я тут живу цілком на свободі, лише не вільно мені без позволення поліційних властей виїхати звідси, з того села, де я живу.

Вівторок 4 (17) серпня 1915.

Павлина Михайлишин.

Павлина Михайлишин — се старша вдовиця зі Львова. Про її незвичайну ідейність говорить дуже вимовно факт, що дома лишила діти, а сама вступила в ряди Українських Січових Стрільців. Служить у куріні Дідушка, в сотні Левицького і має рангу старшої десятниці. Нераз уже відзначила ся як знаменита провідниця патруль. Часто бродячи в снігах по дося, доказувала геройських чинів і виконувала як найдокладніше прикази команди. В часі тяжкої служби відморозила собі в снігах серед тріскучого морозу ноги. Однак тільки на короткий час опустила ряди товаришів-борців, абивилічити ся. Прийшовши до здоровля, вернула назад до сотні. При одній нагоді як провідниця патрулі полонила декількох Москалів. За її сміливість і заслуги подано їй до відзначення.

Відзначення Українських Січових Стрільців.

Його цісарська й королівська Апостольська Великість зволила вселаскавіше: 1) приказати подати до відома про Найвище відзначенне (signum laudis) за хоробре поведенне супроти ворога полковника Українських Січових Стрільців Гринька Коссака; 2) надати військовий хрест заслуги третьої степені в признанню за хоробре поведенне супроти ворога давнішому курінному отаманови У. С. С. дрови Степанови Шухевичеви, сотникови Іванови Коссакови і бл. памяти сотникови Климови Гутковському.

За хоробре поведенне супроти ворога одержали срібну медалю хоробрости другої степені десятники У. С. С. Василь Заставний, Іван Берегуляк і десятник кінниці У. С. С. Іван Особа, бронзову медалю хоробрости буковинський український стрілець, роввий Ігнат Козмачук.

З української літературної хроніки в Росії за час війни.

За книжками „Украинской Жизни“ подаємо отсе далеко неповний ряд вісток з поля української літературної літописи за час війни. „Украинская Жизнь“ виходить у Москві, далеко від українських культурних осередків, і вже з тої причини для неї дуже тяжко відмічувати такі факти в повноті. До того прилучають ся ще дальші трудности, викликані війною, а в першій мірі нагінка на Українців і все українське, позамиканне або заслання українських провідників і рухливіших одиниць. З огляду на се повніша хроніка буде можлива щойно по скінченню війни. В однім із найблизших чисел придивимо ся змістови „Украинской Жизни“.

При кінці жовтня минулого року вийшла третя книжка органу Українського Наукового Товариства в Києві. Її зміст: Хв. Корш „Дещо про нову теорію вийстя українського народу; В. Степовий „До історії Задунайської Січі“; П. Куліш „Дві мови, книжня і народня“; М. Возняк „Український Savoigrivne“ з 1770 року“; В. Перетц „Тройчанський архив“. Серед заміток і матеріалів представляють інтерес: Л. Орленка „Книжні відомости Українців про московське царство наприкінці XVII ст.“ і М. Возняка „Три документи до історії

Руїни“. В книжці багато й різнородно представлена бібліографія. Звичайної наукової хроніки недостає з причин, незалежних від редакції. Вихід книжки дозволений воєнною цензурою 24 жовтня ст. ст. 1914 р.

Четверта книжка „України“ вийшла в половині січня ст. ст. з таким змістом: М. Грушевський „Новий хозарський текст про війни Олега“; Л. Орленко „Весільний розвід в Гетьманщині в XVIII ст.“; М. Василенко „О. М. Бодянский і його поетична творчість“; Ол. Грушевський „Із економічного життя українських монастирів XVII—XVIII вв.“; В. Козловська „Памяти В. В. Хвойка“; А. Н. Ніковський „Ф. П. Фортунатов (некрольог)“. Серед матеріалів і заміток звертає на себе увагу „Польська вірша про битву під Полтавою“ М. Возняка й огляд українських матеріалів у виданнях Архиву Імператорського Географічного Товариства. Далі йде богата бібліографія про ріжні питання українознавства й наукова хроніка, тим разом богата передовсім музейним матеріалом. Новістю являється спис книжок і неперіодичних видань про питання українознавства, виданих у першій половині 1914 р. з зазначенням таких відділів: 1) Археологія, історія штуки.

2) Політична й соціальна історія. 3) Право та статистика. 4) Історія літератури. 5) Етнографія і фольклор. 6) Географія. 7) Мова. 8) Бібліотеки, музеї, бібліографічні видавництва. Ця новість являєть ся дуже цінним інформатором, що реєструє біжучу літературу українознавства. Книжка перейшла через воєнну цензуру.

— З деяким опізненням вийшла подвійна книжка VII—VIII місячника „Літературно-Науковий Вістник“, дозволена воєнною цензурою 24 вересня ст. ст. 1914 р. Серед публіцистичних статей нема ніодної на теми дня, так само про Галичину.

— Вийшов другим виданням „Українсько-російський словник“ В. Дубровського, призначений головно для широкого ужитку.

— В Харкові передруковано прегарне та високо-артистичне оповідання українською мовою „Кузь та Грицунь“ В. Винниченка.

А. Кащенко. У западі боротьби. Історична повість. З портретом автора. Полтава, 1914. Ціна 50 коп. Видання книгарні І. Маркевича.

Селянський кооперативний календарь „Товариш“ на 1915 рік. Ціна 4 коп. Вид. „Наша Кооперація“. Київ 1915.

Гнат Хоткевич. Гірські акварелі. Харків, 1914. Ціна 30 коп.

— Вийшло з друку видання українською мовою „Мистецтво“, що напрямом і змістом пригадує український артистичний місячник „Сяйво“. В виданню багато матеріалу присвячено пам'яті українського композитора Лисенка.

— Видано новий „Альбом українських узорів“ (гладь, вирізування і мережка), зібраний Я. і Г. Клунними. Ціна 80 коп.

— Вийшов № 1 часописи „Рідний Край“, надрукований „загально-російською провописю“ (ярижкою).

— В Харкові вийшли „Пісні про кохання. Склад О. Кодило“. Харківське „Утро“ називає збірник Кодила „прегарним“.

Г. Левченко. Справжнє кохання (оповідання). Київ, 1915.

Яким Самотній. Искорки. Збірка поезій. Валуїки, 1915.

Ціна 10 коп.

М. Сумцов. Слобідсько-Українські історичні пісні. Київ, 1914.

— У виданню „Дзвін“ (Харків) вийшло оповідання В. Винниченка „Уміркований та щирий“. Ціна 5 коп.

— Вийшли „Загадки — Забавки“ Майстренка (збірник віршів українською мовою) в Петербурзі. Ціна 20 коп.

— Видавництво „Запорожжа“ видало „З Дніпра на Дунай“, повість А. Кащенко з часів зруйнування Запорожської Січі. Катеринослав. Ціна 20 коп.

А. Суходольський і Юркевич П. За океаном. Песа в 4 діях. Суми, 1915. Стор. 87. Ціна 30 коп.

Микола Альбіковський, Український театр веселих мініатюр. Том перший. Одеса, 1915. Видання 2-е автора. Стор. 111. Ціна 85 коп.

„Весна“. Перший збірник „Хлібороба“, Харків. Ціна 20 коп. В збірнику ряд статей українською мовою на агрономічні й кооперативні теми. Редакція „Хлібороба“ задумує видати ще три додатки „Літо“, „Осінь“ і „Зіма“. „Українская Жизнь“ (за липень) висловлює бажання, аби „Хлібороб“ видавано українською мовою, бо-ж він поставив собі за ціль служити агрономічним інтересам українських хліборобів.

(Кінець буде.)

Бібліографія.

The Ukrainians and the European War. Published by the Ukrainian National Council. 1915. Jersey City, N. Y. — Українці й європейська війна — такий титул має видана в об'ємі 64 стор. в Нью-Йорку брошура заходом „Головної Української Ради“. Зміст брошури попереджує орієнтаційна карта українських земель. З дев'яти більших або менших статей перша п. з. Забута нація східної Європи (The forgotten Nation of Eastern Europe) походить від видавців і інформує читачів про походження і минувшину українського народу. З інших статей були вже реферовані або в огляді англійської преси на сторінках „Вістника С. В. У.“ або на сторінках „Ukr. Nachrichten“ стаття G. Raffalovitch'a „The Conquest of Galicia“ (Підбиття Галичини), надрукована первісно в „New Age“, London, September 17, 1914, — його-ж „The War in Galicia“ (Війна в Галичині) з „New Age“, Dezember 17, 1914, — і „The Ukraine and the small Nations“ (Україна й малі народи) тамже 14-го січня 1915, — а надто стаття вперше подана в „The New-York Evening Post“, 13 марта 1915, п. з. Жінка носить шаблю в австрійській армії (Woman bears sword in Army of Austria), себто стаття про О. Степанівну, та два протести Укр. Головної Ради (з падолиста 1914 р.) проти заборони української книжки в Галичині і другий проти насильного заводження у Галичині православ'я, передрукований з „The New York Times“, Nr. 20,937, 22 мая 1915).

Попри сі, почасти нам уже знані статі містить ся у книжечці ще статейка австро-угорського генерального конзуля Ол. Нобера п. з. Небезпека від великого ведмеда (The menace of

the great bear), передрукована з „The Fatherland“, 21. X. 1914 і стаття: Надії малих народів Росії (Hopes of little peoples of Russia) пера д-ра С. М. Меламеда — з ньюоркської „The Evening Post“, 13. III. 1915.

В першій з них автор подав число Українців на 40 міль душ і, зазначивши, що „західний світ ледви чи підозріває істинування сього народу“, говорить про етнографічні границі Українців. А щоби дати доказ значіння української держави в давнині, згадує про подруже кн. Володимира Мономаха з Гітою, донькою Гарольда, саксонського короля Англії, і про пановання його доньки Анни в Франції. Далі представляє автор значінне України для Росії і репресії супроти української культури, получені зі свідомістю небезпеки для неї з хвилею утрати сеї провінції. Ворожий похід проти українства перекидаєть ся з хвилею зросту національної і політичної сили галицьких Українців і за кордон і проявляєть ся особливо заходами гр. Бобринського в русофільській пропаганді між мужицьким населенням. Та Українці не пішли за кличами російських панславистів, а коли розгоріла ся війна, вони підійняли однодушно клич: „Будемо боретися за свободу й Австрію.“

В останній статі представлено політичний і культурний стан славянських народів під московською кормогою і майбутнє їх визволення в сучасній війні; а через те по думці автора Росії грозить справжня небезпека. „Дійсною небезпекою — каже автор — для нинішньої Росії є українська нація.“ Українці не суть по його думці ослаблені національно й політично так, як Поляки, і на щасте вони не всі підлягають царатові. Тим-то

вони для Росії страшні. З хвилею вибуху війни перенесли передові Українці свою діяльність до Відня і працюють над відбудовою української держави.

Загально ся книжечка є вельми актуальною, бо вона має на меті познайомити Америку й Англію з українською історією, а надто доторкаєть ся проблему майбутньої культурної і політичної будучини України.

П. К.

La Revue Ukrainienne. Mensuel édité par Arthur Seelieb. 1-re Année, N° 3. Septembre 1915. Lausanne. Prix : 2 fr. 50. А. Зеліб. До тих, що незвичливі мені. А. Зеліб. Україна й Українці. А. Зеліб і др. М. Лозинський. Учитель і його ученик. Вячеслав Потапенко. На нові гнізда. Огляд журналів (А. Семенів і А. Зеліб. Італійська преса й Україна; С. Рафалович. Спис головних англійських статей, що відносять ся до України, від початку війни). Бібліографія (Рецензія Василя Палейка на розвідку д-ра М. Лозинського „Die Schaffung einer ukrainischen Provinz in Oesterreich“, далі між иншим на брошуру Кляйнова й Венямина Дукельського на „La Russie et la guerre“ Алексинського). Хроніка (Напись Ангеловича. Дивний спомин старого часу. — Чого ожидала Україна від Росії. — Український Національний Музей у Львові. — Московський кореспондент про українську культуру в Галичині. — Хліб, а не камінь. — Національності в Думі. — Українські патріоти. — Несправедливе арештованне у Франції. — Повне засіданне Української Національної Ради. — Престолонаслідник серед українських легіоністів. — Відзначені легіо-

ністи). Документи (Одногосна резолюція Загальної Української Національної Ради на засіданні 18 серпня 1915. Телеграма Української Національної Ради до австрійського цісаря. Протест Української Національної Ради проти масового вивоження українського населення східньої Галичини й Буковини до Росії. Другий лист українських полонених Росії в Німеччині до „Союзу визволення України“. Царь й Українці. Звідомленне контрольної комісії з діяльності Союзу. Відозва до культурного світа. Американський маніфест, в котрім не забуто про Українців).

Предплата за границею виносить річно 24 фр., піврічно 14 фр., чвертьрічно 8 фр. 50.

Гаряче поручаємо нашій інтелігенції піддержати сей старанно редагований французський місячник, присвячений познайомленню з українською справою і змаганнями тих західноєвропейських народів, що не знають німецької мови.

Б. 3. Опис рідного краю. Маленька географія України. I. частина. Із малюнками та малпою. II. видання. Военна читанка. Ч. 3. Видавництво українського народнього учительства. Відень, 1915. Стор. 43. Ціна 30 сот.

Зміст: Передне слово. Загальний опис. Гори України. Височини. Низовини. Ріки і озера. Українські моря. Клімат (літосе). Рістня (флора). Звіринність (фауна). Копалини і цілющі жерела. Плоди. Краса України. Се коротка популярна ілюстрована географія України, що являєть ся пожаданим набутком для дітчого й народнього читання.

Виказ складок на „Союз визволення України“.

Від „Українського революційного Комітету“ в Америці (через д-ра Л. Бачинського) 650 кор.; лйнтнант Володислав Ковалюк 40 кор.; Василь Равлюк, управитель школи в Волчківцях коло Заболотова, зібрав 28 кор. 20 сот. На сю квоту зложили: Василь Равлюк 10 кор., Михайло Гуменюк, учитель з Синькова 10 кор. 20 сот., Іван Паїйчук, учитель з Драгасимова 5 кор., Іван Пригородський, учитель з Худіївців 3 кор. По 5 кор.: о. Осип Резяк, парох у Грабові, Д. Рудяк (за ч. 7—8 „Вістника С. в. Укр.“); імназист Ів. Фльора 2 кор.; лйнтн. Микола Сіак 1 кор.

Виказ складок на Українських Січових Стрільців.

Комітет громади Березів Вижний (голова Михайло Коріневич, касієр Іван Симчич, писар Іван Скільський) прислав збірку 177 кор. 73 сот. з таким письмом:

Передаючи в додатку спис зібраних складок для Українських Січових Стрільців і рівночасно переказ на суму 177 кор. 73 сот. через Хв. Редакцію „Вістника Союзу визволення України“, підписаний Комітет має честь заявити ось що. З початком війни на поклик Хв. Боевої Управи завязав ся в Березові Вижнім для трьох Березовів Комітет для організації Укр. Січових Стрільців з осідком у тутешнім селі. Нижній Березів збирав датки осібно й мав їх уже відіслати. Для Середного вибрано касієром академіка Сулятицького, а для Вижного Івана Симчича Павла. Заледво зібрали ті два касієри по кільканадцять корон, в половині вересня Москалі вже опанували нашу околицю. Члени Комітету позіставали цілий час у тривоги, що вороги, довідавшись від лихих дхів про організаторів, зараз заберуть їх у неволю, як то робили й деінде в сусідстві. І не обійшло ся без того. Тутешнього касієра Івана Симчича Павла під иншого рода позором забрали були російські жандарми до Коломиї, де в сусідстві апартаментів кн. Лобанова Розмоцого мусів пересидіти один тиждень і якоесь видобув ся на волю. Академіка Сулятицького, касієра з Середного Березова, майже рівночасно забрали аж на Сибір, де й до нині сидить. І так довший час вже Комітет нічого не робив, аж щойно по другім вигнанню

Москалів розпочав Комітет дальшу діяльність і, зібравши вже поважнійшу суму, передає її нині до диспозиції Хв. Боевій Управі з тою заявою, що буде й дальше пам'ятати про наших „Героїв-Стрільців“ і збирати при кожній нагоді датки, які тут в останній хвилі досить щедро вплинули. Досить згадати, що оскільки в початках і серед війни нарід відносив ся досить недовірливо, так тепер з якоесь більшою надією на ліпшу будучність для нашого українського народу бере та хоче й дальше брати участь в народнім ділі“.

На збірку високопатріотичної і взірцевої громади Березів Вижний зложили:

Мендель Перейс 4 к.; Василь Голинський Фед. 2 к. 58 с.; по 2 к.: Софія Бережницька, Анна Бодрут, Микола Бодрут, начальник громади, Василь Генік, Микола Генік, Параска Неґрич, Явдоха Павліковська, Анна Перцович, Василь Перцович, Явдоха Перцович, Стефан Романчич, Микола Скільський, Григорій Урбанович Грин., Олена Урбанович; по 1 к.: Гафія Андрусак, Юстина Арсенич, Настя Баранська, Марія Бодрут, Марія Бодрут, Микола Бодрут, Настя Бодрут, Настя Бодрут, Параска Бодрут, Параска Бодрут, Кароль Вальнер, Василь Васкуль, Микола Васкуль, Настя Васкуль, Григорій Голинський, Михайло Голинський, Олена Голинська, Микола Гошовський, Антін Генік, Іван Генік, Іван Генік, Марія Генік, Марія Генік, Олена Генік, Павло Генік, Параска Генік, Параска Генік, Рузя Генік, Рузя Генік, Рузя Генік, Стефан Генік, Явдоха Генік, Василь Дрогомирецький, Марія Дрогомирецька, Марія Дрогомирецька, Марія Дрогомирецька, Олена Дрогомирецька, Омелян Дрогомирецький, Петро Дрогомирецький, Явдоха Дрогомирецька, Явдоха Дрогомирецька, Олена Дутчак, Йосиль Зінгель, Андрій Ільницький, Михайло Ільницький, Настя Ільницька, Параска Каветцька, Мендель Катц, Рухні Катц, Микола Косович, Яків Креувтгамер, Анна Кузич, Семен Кузич, Катерина Лазорович, Марія Лазорович, Анна Малкович, Василь Малкович, Іван Малкович Грин., Михайло Малкович, Михайло Малкович, Олена Малкович, Явдоха Малкович, Анна Неґрич, Анна Неґрич, Анна Неґрич, Варвара Неґрич, Марія Неґрич, Марія Неґрич, Марія Неґрич, Марія Неґрич, Микола Неґрич, Настя Неґрич, Олександра Неґрич, Параска Неґрич,

Параска Неґрич, Параска Неґрич, Юстина Неґрич, Юстина Неґрич, Явдоха Неґрич, Андрій Перцович, Іван Перцович, Микола Перцович, Михайло Перцович, Михайло Перцович, Параска Перцович, Стефан Перцович, Параска Підлісецька, Марія Погорецька, Ілько Пригородський, Мошко Рейзель, Анна Романчич, Василина Романчич, Василь Романчич, Василь Романчич, Параска Романчич, Петро Романчич, Софія Романчич, Стефан Романчич Гуц., Явдоха Романчич, Анна Симчич, Анна Симчич, Анна Симчич, Василина Симчич, Василь Симчич, Іван Симчич, Катерина Симчич, Марія Симчич, Микола Симчич, Михайло Симчич, Настя Симчич, Олена Симчич, Олена Симчич, Параска Симчич, Рузя Симчич, Явдоха Симчич, Іван Скільський, Марія Скільська, Микола Скільський, Федір Скільський, Федір Сулятицький, Тлі Тау, Марія Терлецька, Григорій Томич, Настя Урбанович, Параска Урбанович, Семен Урбанович, Семен Урбанович, Кася Філіпович, Михайло Філіпович, Явдоха Філіпович, Пейса Шеубер; Параска Неґрич 80 сот.; по 60 сот.: Михайло Дрогомирецький Дан., Стефан Дрогомирецький; Анна Неґрич 52 сот.; Марія Симчич 50 сот.; по 40 сот.: Іван Ієник, Стефан Куничич, Ілько Симчич; Данило Неґрич 30 сот.; по 20 сот.: Василь Симчич, Параска Симчич. З дрібних датків 3 кор. 25 сот.

Василь Равлюк, управитель школи в Волчківцях коло Заболотова, прислав збірку 94 кор. 80 сот., на яку зложили:

Василь Равлюк 40 кор., Михайло Гуменюк, учитель з Синькова 20 кор., Іван Палійчук, учитель з Драгасимова 15 кор., Петро Різун, учитель з Джурова 10 кор., Іван Пригородський, учитель з Худіївців 7 кор., Дмитриха Різун, господиня з Волчківців, 2 кор., Михайло Запаренюк, господар з Волчківців, 80 сот.

Осип Харко, фельдвებель другої компанії 80 п. прислав збірку 67 кор., на яку зложили ся вояки-Українці 2-ої компанії 80 полку з нагоди „урочистости нашого Наймилюстивішого Монарха Цісаря Франца Йосифа I“ по відспіванню народніх і патріотичних пісень.

Далі зложили: о. Михайло Березюк 50 кор. як збірку парохії Ферескулі. (В дотичній картці пише о. Березюк: Парохіяне Ферескулі пересилають 50 кор. Жертва не велика, зібрана сотиками в церкві для ранених стрільців, що потерпіли в боротьбі за свою церкву та за соняшну долю вільної України); Онуфрій Солтис 27 кор.; др. Іван Панькевич і п. Зоя Каранович замість повідомлення про своє вінчання, що відбуло ся в церкві св. Варвари в Відні дня 28 серпня; по 10 кор.: Олена Кміцикевич, Ст. Качалуба; кадет Василь Лукіянів 3 кор.; гімназист Іван Фльора 2 кор.

На фонд звеличання митр. Шептицького

зложив кадет Іван Рижий 15 кор. з приводу вінчання д-ра Івана Панькевича.

Важне для тих, що мають кривних і знайомих в Америці і Канаді.

Отсим подаємо до відома загалу, що 15 серпня при „Українській Народній Раді“ в Америці засновано інформаційне бюро п. н. „Народня Канцелярія“. Бюро має на цілі прийти в поміч й охоронити наших людей перед визиском ріжних несовісних агентів і бюр, які, користаючи з воєнної метушні, на ріжні способи підходять наших людей, щоб виманити від них гроші.

До нашої канцелярії треба звертати ся в отсих справах:

1. Пересилка листів до людей, які перебувають у Злучених Державах і в Канаді. До Канади листів просто з Австрії з приводу війни посилати не можна. Листи треба посилати до нашого бюро, подаючи в середині докладно адресу особи, якій лист маеть ся доручити. Колиб адреса не була звісна, бюро при помочи „Свободи“ (американської) постараеть ся вишукати дотичну особу.

2. Вишукування осіб, які перебувають у Злучених Державах або в Канаді. При тим треба подати точно імя й назвище дотичної особи, як також село, повіт і край, з котрого походить.

3. У справах спадкових (на випадок смерти дотичної особи в Америці), процесових і т. д.

Неодин із Америки й Канади вислав би грошеву поміч своїй родині і своякам, якби мав певність, що вони не при життю, та знав про місце їх побуту.

Просимо в усіх повищих справах звертати ся з повним довірем до нашої канцелярії і писати на адресу:

„Information Bureau“ 83 Grand St. Jersey City,
N. J. America.

Українська Народня Рада в Америці.

В адміністрації „Вістника“ можна набути отсі книжки: **Смаль-Стоцький і Гартнер „Грамматика української мови“** по ціні 2 К., з пересилкою 2-40 К.

Dr. Wassyl Simowycz „Praktische Grammatik der ukrainischen Sprache für den Selbstunterricht“ по ціні 2-20 К., з пересилкою 2-40 К.

Наших Вп. Передплатників і Посліплатників просимо:

- найдалше до двох тижнів поспішити з залогою передплатою, евентуально її відновити, бо в противнім випадку здержимо дальшу висилку часописи;
- при висиланню грошей на відтинку переказу, а де не вільно (напр. з Галичини), одночасно карткою повідомляти, на що гроші висилаеть ся, чи дана адреса постійна, отже чи можна її втягнути в спис постійних передплатників;
- при зміні адреси подавати також і стару, а бодай її число, а рівночасно конче надіслати марками 50 с.;
- не посилати грошей, ані жадних замовлень на нашу адресу для інших часописей і навідворот, бо за несповнення даних домагань адміністрація не відповідає;
- у справах, що дотикають адміністрації або експедиції, просимо не адресувати ані до Президії, ані до редакції, тільки до адміністрації.

Адміністрація.

Зміст: Братній привіт Білорусинам. — Б. Лепкий. В перші роковини. — Р. Купчинський. Повело ся. — П. Карманський. Кривавим шляхом. I і II. — Н. Р. Смерть Івана Балюка. — Гість з поля бою в Відні. — Б. Чайковський. Під московським панованнем. IV. Приїзд „батьошки“. — Др. З. Кузеля. Галицькі „емігранти“ в Росії. III. — Укр. т-ства й орг. у Львові в часі рос. інвазії: „Просвіта“. Укр. педаг. т-ство. Укр. Нац. Музей. Красвий Союз кред. Дністер. — Посмертні згадки: Т. Грушкевич, Л. Сальо. Вісті: Прив. тел. У. С. С. до цісаря Франц-Йосифа I. Укр. депутація в Петербурзі. Справа укр. преси в Думі. Лист з далекої Сибіри. Павлина Михайлишин. Відзначення У. С. С. — З укр. літ. хроніки в Росії за час війни. — Бібліографія. The Ukrainians and the European War. La Revue Ukrainienne. В. З. Опис рідного краю. — Викази складок.

Відповідає за редакцію: Омелян Бачинський.
З друкарні Адольфа Гольцгаузена у Відні.